12 ANI LA EUROPA LIBERĂ

pag. II–III

Nr. 35 (341)

22

28 aug.–4 sept. 1996

ROMÂNIA-NATO

pag. I, IV

Interviu cu ministrul Apărării GHEORGHE TINCA

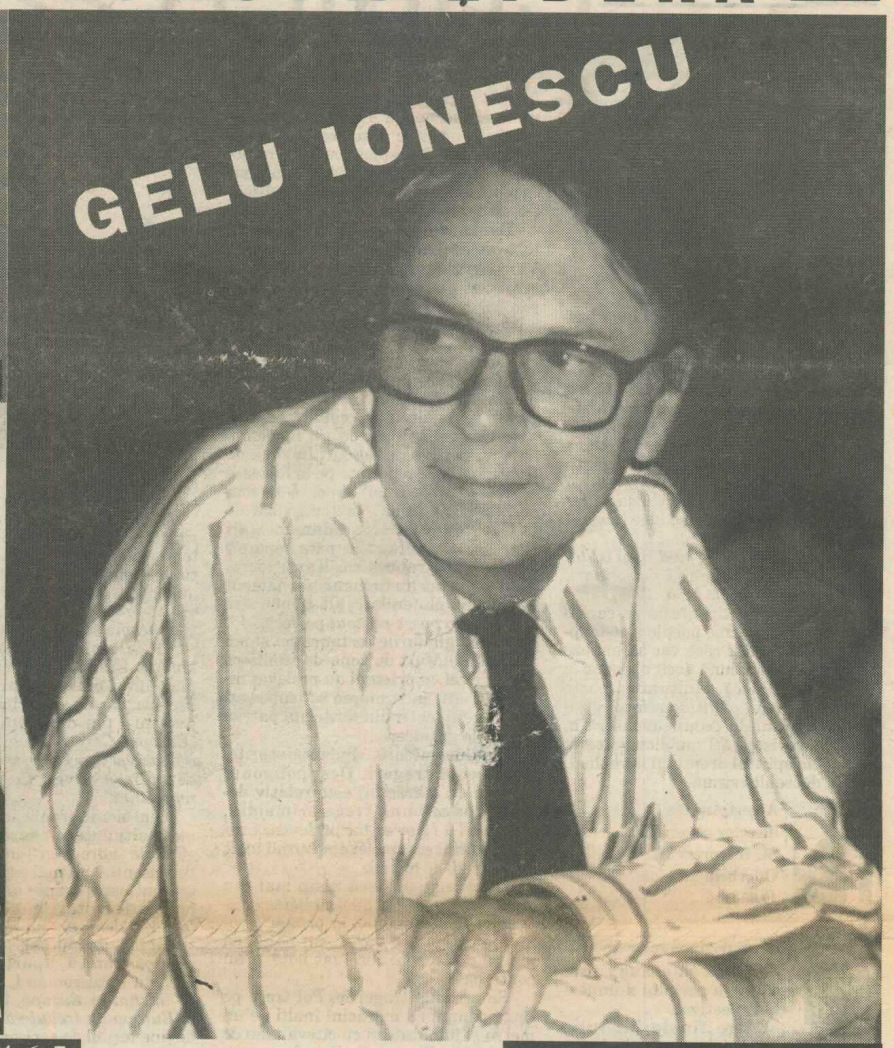

ION ILIESCU ÎNCALCĂ CONSTITUŢIA

pag. 4, 6–7

ÎNCEPÎND DIN ACEST NUMĂR 4 PAGINI GRATUITE PULS

EMIL HUREZEANU

Cele patru anotimpuri

Campania electorală, deşi încă nelansată oficial, a intrat în cea mai rea fază: ea reîncepe acolo unde, în mai 1990 şi în septembrie 1992, nu s-a încheiat. E vorba de continuitatea politicii de diversiune, intimidare, spirit anti-democratic şi metode de dezinformare, pe care puterea ceauşistă pînă în 1989 şi regimul Iliescu după 1989 le-au deprins şi aplicat neabătut. Guvernarea regimului Iliescu (1989–1996) este un şir de nenorociri pentru România, de sistematică provocare anti-democratică, de sfidare a istoriei naţionale. Terorismul înscenat în 1989, reglarea, şi nu recuperarea conturilor Securităţii şi ale mafiilor ceauşiste, în interiorul clanurilor adăpostite sub umbrela de garanţii politice oferită de regimul Iliescu, proiectele, aproape consumate, de război civil – 1989, decembrie; 1990, ianuarie, martie, iunie –, denaturarea deliberată şi intoxicarea campaniilor electorale, în 1990, 1992 şi cu prilejul Referendumului pentru adoptarea Constituţiei, decembrie 1991, debarcarea guvernului Roman, în septembrie 1991, în cel mai pur spirit brigand, sub controlul direct al actualului director al campaniei electorale prezidenţiale, Iosif Boda, transformarea României post-ceauşiste într-o anexă a dictaturii cu chip multiplu, între coterii ale fostei Securităţi naţionaliste, ale falangelor ceauşiste şi ale staliniştilor travestiţi în politologi jeffersonieni este opera în plină desfăşurare a actualului regim politic din România. Societatea traversează o criză fără sfîrşit, economia a fost strangulată de o strategie deliberată a gradualismului care a favorizat doar „directocraţia" şi înavuţiri nelegiuite, corupţia politică şi de stat generalizată, criminalizarea ofensivă a tranzacţiei, de cîte ori partenerii ei au fost reprezentanţii statului.

Mecanismele de control şi subordonare create de vechea Securitate, în sistemul complicităţii explicite sau tacite între cel recrutat şi instituţie, oricînd reînnoită sau dezvăluită prin instrumentalizarea şantajului, au funcţionat cu „succes" în aceşti ani. Incompetenţa s-a aliat astfel, adesea, cu ticăloşia, în caruselul unui exerciţiu public iresponsabil faţă de interesele naţionale ale României; între ele, primul este prosperitatea cetăţenilor ţării şi asigurarea păcii sociale, în condiţii de calm democratic: este exact interesul naţional desconsiderat cu cea mai riguroasă consecvenţă de acest regim.

Pînă în 1947, decembrie, România a fost o monarhie constituţională. Ea a fost lichidată de comuniştii locali şi sovietici. În decembrie 1989, a revenit la putere, în România, o parte din comuniştii locali pro-sovietici, transformaţi în adversari ai regimului Ceauşescu, din motive care n-au ţinut niciodată decît de expresia, nu de fondul doctrinei comuniste, de stilul, şi nu de substanţa dictaturii, ca formă naturală de guvernare comunistă.

Redobîndirea, prin revoluţie, înainte chiar decît prin manevrele loviturii de stat, a democraţiei şi libertăţii, în decembrie 1989, presupunea aducerea la lumină a ultimei faţe nemascate sau nemachiate a istoriei naţionale. Monarhia constituţională modernă din România era ultima verigă a dreptăţii şi a adevărului istoric anti-comunist şi anti-sovietic.

A fost de aşteptat ca o putere politică de esenţă comunistă şi prosovietică să nu accepte vreodată, sub nici o formă, discutarea şi problematizarea realităţii normale, pe care această putere a înlocuit-o cu forţa acum 50 de ani, şi cu vicleşug acum aproape 7 ani. Faptul că un candidat la preşedinţia României redeschide azi enunţul fundamental privind restabilirea demnităţii unei instituţii naţionale şi a unui personaj istoric – monarhia constituţională şi Regele Mihai – e spre cinstea lui şi a continuităţii valorilor valabile ale României neocupate de ideologii şi puteri străine duşmane.

Politica naţională nu se practică cu întreruperi, dezminţiri şi falsuri decît ocazional. Uneori, o astfel de politică naţională are, pe termen scurt, şi rezultate. Regimul Iliescu, a cărui guvernare se apropie de sfîrşit, pentru că la şapte ani îşi schimbă locul şi chipul chiar şi morţii, dar nu cei ucişi mişelişte, şi, defel, viii minţiţi cu sila sau de bunăvoie, îşi încearcă acum ultimele cartuşe. Revenirea clasei politice (şi a opoziţiei, tot mai „familiarizate", din păcate, cu „regulile jocului" impuse de regimul Iliescu) la valori şi precepte fundamentale, neviciate de trecerea timpului şi degradarea mentalităţii publice – nu este o opţiune facultativă. România trebuie să-şi împlinească, în 1996, rostul mai vechi al unei ţări în care geografia şi istoria, trecutul şi prezentul, cele patru anotimpuri ale vieţii şi devenirii locuitorilor ei să-şi redobîndească, aşa cum merită, numele neschimbat.

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL ● ANUL VII ● 16 pagini ● 700 lei

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Stimată doamnă redactor şef,

Răsfoind suplimentul ziarului apreciat şi agreat de noi, „22“ din 13 august 1996, cu foarte mare surprindere şi regret am luat cunoştinţă de încetarea din viaţă a „tiparniţei“ noastre, după mai multe încercări fără speranţe de a *„merge cu preţuri mult sub costurile ei de producţie“*.

Această veste regretabilă ne-a fost furnizată de d-na Doina Bâscă în articolul „Piaţa tipografică – de la rechinii din '90 la o ofertă diversificată“, singura alinare ne-a dat-o titlul post mortem de *„tipografie concurentă, de foarte bună calitate“*. După propriile mărturisiri, d-na Bâscă a reuşit chiar să se informeze „puţin“ despre piaţa tipografică a României, dar noi nu credem că pe această cale dînsa va reuşi să realizeze frumoasa idee lansată în paginile ziarului:

„În condiţiile date, cred că şi editorii şi tipografii trebuie să fie solidari, să încercăm să facem ceva...“

Menţionez că tipografia pe care o conduc nu şi-a închis porţile şi aşteaptă cu drag clienţii care vor să lucreze la o calitate mai bună decît o găsesc la d-na Doina Bâscă. Mulţumim foarte mult de prilejul oferit de a face reclamă pe cheltuiala dumneavoastră în paginile revistei „22“ publicînd aceste rînduri în spiritul dreptului la replică.

Cu deosebită stimă,

Albert András
director general
SC Infopress SA,
Odorheiu Secuiesc,
19.08.1996

Stimată doamnă redactor şef,

Aş vrea să adaug cîteva cuvinte la periplul dumneavoastră estival.

Către finele lui iulie (a.c.) am intrat la poşta/agenţie de voiaj din Mangalia. Spre surpriza mea, deşi la „telefoane“ era coadă mare, mai ales la cele cu cartelă (!), la „voiaj“ eram numai cîteva persoane. Mi-am exprimat mirarea către d-na de la SNCFR, spunîndu-i că în ziar (n.a. „22“) s-a scris că e aglomeraţie. Mi-a răspuns că a auzit de articol, dar că nu a găsit numărul respectiv, (i-am promis că i-l aduc pe al meu). În ce priveşte „coada“, cică aş fi fost un norocos, accidental. Într-adevăr, cînd am adus gazeta a doua zi, coadă ca-n poveşti, zăpuşeală, sufocant. Se vede treaba că arhitecţii nu s-au gîndit că românul vara vine la mare şi nici că ar intenţiona (într-atîta) să călătorească cu trenul. Pe cealaltă treime de clădire telefoane multe, parte dezafectate cu lozinca „Defect“ şi iarăşi, români care vin din toate părţile să dea telefon, căci la Mangalia telefoanele publice nu sar ca ciupercile pe stradă. La doi kilometri, mai la sud, în localitatea 2 Mai, oficiul poştal e mai mult închis, iar telefoanele merg în prima oră după depanare. Aşa că sezonistul preferă poşta din Mangalia. La poştă la un singur ghişeu se vînd timbre. Cel cu coadă, desigur.

A doua zi sînt pe plajă la Vama Veche şi un soldat cu radiotelefon se apropie de mine (nu numai de mine) şi-mi spune că acolo (în locul unde sînt) nu se face plajă. De ce? Pentru că e zonă de frontieră. Dar... mai încolo se poate. Încerc să-i explic şi că mai încolo, plaja cu mare, e tot zonă de frontieră. E un copil de 20 de ani şi asta i s-a spus, asta spune.

Îi arăt nişte gropi făcute ba cu lopata, ba cu excavatorul, care atestă prelevarea (citiţi furtul) nisipului din zona de frontieră. De altfel utilaje grele, care fură timp de folosinţă, se frăsuie permanent în zona „frontieră“ unde mi se neagă accesul. Poate că privirile noastre sînt prea critice şi deranjează. Povesteşte ceva în radiotelefon, nu cred că tocmai ce i-am zis căci şi-ar deranja partenerul de discuţie, cu o temă de reflecţie.

Dar izgonirea de pe plajă îmi aminteşte de anii dinainte cînd a ajunge la Vama Veche era o aventură. Aceiaşi grăniceri sau verii lor mai mari, barau şoseaua şi lăsau să treacă (deh, naţional-şovinism) numai autoturisme de CJ, cu un anumit accent. Parcă ar fi fost o concesiune.

M-am (ne-am) revoltat deseori, dar inutil. Era zonă de frontieră. Nu puteai parca decît pe cealaltă parte a şoselei, etc. Atunci, cu un Kent am luat un permis de pescuit în zona de frontieră (de la o unitate pe la Răzoare – armata era cu noi). Apoi, s-au mai isteţit (armata) şi... trebuia vizat de la Constanţa (la comandament), alt Kent. Şi în fine erau zile (pare/impare?) aşa că mai trebuia un Kent, locco. Apoi am prins un fir cu un abonament la cantina clujenilor, (alt Kent) care însă era un *passe-partout* perfect.

Alung gîndurile restauraţiei şi mă mut mai alături de zona de frontieră de unde cei cu prieteni au prelevat nisip, într-atît încît marea să ciupească vreo 10–15 metri din teritoriul patriei păzite de grăniceri.

Ziua următoare, vigilenţă sporită. Se execută trageri. Deşi poligonul (cîmpul cu mărăcini) este relativ departe, paza bună trece primejdia, (mai ales a celor ce tot prelevează nisip sub ochii santinelei din turnul înalt de peste 20 de metri).

Cîndva se preleva nisip mai din „centru“. Am fost atunci cu lista camioanelor incriminabile, la primăria comunei (Limanu), dar ... nu părea să jeneze pe cineva. S-a luat notă şi au continuat.

Se termină tragerile. Pot trece pe lîngă cîmpul cu mărăcini înalţi de un metru şi jumătate şi cu cîteva tone de gunoi, ca-n Bucureşti. Este la marginea satului, şi presupun pe terenul armatei, căci altfel ar fi teren agricol. Şi mă întreb, în loc să le pună mască de gaze soldaţilor cînd îi fugăresc pe acolo, n-ar putea ofiţerii să-i pună la o clacă numită curăţenie. Să dea foc la ciulini şi să aibă astfel o vecinătate curată, demnă de o unitate militară? Căci şi ei locuiesc în acea comună cel puţin un an, iar ofiţerii chiar mai mult (armata e cu noi), şi mai ales şi ei au decis – fără îndoială – cine să fie primarul comunei.

Lect. univ. dr.
Corneliu Apostol Stănescu

Stimată Redacţie,

Mă număr printre cititorii consecvenţi ai săptămînalului „22“, ceea ce nu înseamnă, fireşte, că sînt de acord cu toate opiniile formulate într-o problemă sau alta.

Doresc să felicit redacţia pentru ideea de a fi găzduit în paginile revistei finalul polemicii Octavian Paler – Gabriel Andreescu şi să-mi exprim, totodată, admiraţia pentru d-l Paler, omul de distinsă intelectualitate şi seniorială probitate morală. Aprecierea mea trece, desigur, peste unele lipsuri pe care le mai are d-sa. De pildă: nu stăpîneşte prea bine ecuaţia lui Schrodinger, nu a reuşit să calculeze zerourile funcţiei Bessel, nu a adnotat pe Frege, Carnag, Hintikka, Popper, Suppes, nu s-a regăsit deasupra lui Piaget, sau Chomsky, nu l-a descoperit pe Richard-Rorty sau René Thom...

Să sperăm, însă, că pe parcurs, d-sa va reuşi să calculeze precis toate zerourile de orice fel şi să scape de jenantele goluri din cultura sa.

Se spune că există două categorii de intelectuali: rasaţi şi rataţi. Octavian Paler se înscrie, hotărît, în prima categorie. „La mulţi ani!“, domnule Paler.

Prof. Mihai Monoranu,
Tg. Mureş

Stimată doamnă Gabriela Adameşteanu,

Am urmărit şi eu, din perspectiva unui intelectual, discuţia, degenerată ulterior într-un fel de polemică, încheiată penibil, între d-l Gabriel Andreescu şi... „ceilalţi“, pe tema **naţionalism vs. patriotism vs. „europenism“** (am pus intenţionat trei termeni, ceea ce o să-l supere puţin pe d-l Andreescu, datorită apariţiei siglei vs.) şi am urmărit-o cu interes, nu doar în *„22“*, ci şi în *Dilema*, *România liberă* etc.

Că discuţia este interesantă şi merită a fi continuată o dovedesc şi intervenţiile succesive ale altor intelectuali – bunăoară a d-lui Dan Oprescu, autor al unor foarte pertinente observaţii – o dovedesc chiar şi... eu, simţind nevoia să mă amestec.

O fac, mai ales pentru a cita aproximativ literal, dar exact ca sens, replica unui profesor universitar din... Europa, căruia, necerîndu-i permisiunea nu-i pot dezvălui identitatea: *„Europa? Care Europa? Acesta e doar un concept (s.a.) care se redefineşte an de an, încît nimeni nu poate spune ce reprezintă“*.

Dincolo de ironia interlocutorului meu (altminteri, emisă cu deplin orgoliu de „european“) un lucru mi-a atras atenţia: nu mai este vorba despre un continent, despre un teritoriu, despre o arie culturală, manifestată material, ci despre... un concept!

Brusc, mi-am dat seama că o altă replică ironică, aparţinînd de data aceasta unui român (*„Nu noi trebuie să intrăm în Europa, în care sîntem, ci Europa ar trebui să intre la noi“*), devine teribil de serioasă.

Pentru că, de ce să n-o recunoaştem, ne-am învăţat/am fost învăţaţi să credem că sîntem „cei mai dintre...“, mentalitate care are mai ales nenorocita consecinţă de a bloca orice comunicare, ceea ce îi aduce cîteodată la exasperare pe... europeni! Încît, dacă vrem „să intrăm în Europa“, ar trebui mai întîi să lăsăm Europa să intre la noi!

Pe de altă parte, nu pot să nu mărturisesc că mă ia o teribilă lehamite, aducîndu-mi aminte cum am pierdut ocazia de a susţine două conferinţe la Institutul de Romanistică din Viena pentru că, la consulat, mi s-a cerut o autentificare notarială pe invitaţia emisă, cu antet şi semnătură în regulă, de către o instituţie academică austriacă. Aşadar, nici Europa la noi, nici noi în Europa?

Ştiaţi că formularul de invitaţie în Germania este unul special (cu două fotografii ale invitatului!) pentru *„Bukarest, Moskau, Sofia“*?

Europa? Care „Europa“?

Îl invit pe d-l Andreescu să treacă într-o zi pe str. Arhitect Ion Mincu, prin faţa Consulatului Italiei, să vadă cozile cu saci de dormit şi mese pliante. Îl invit pe d-l Paler să intre într-un decanat oarecare al Universităţii să vadă invitaţiile aruncate pe birouri, folosite doar pentru a nota numere de telefon.

Ca totdeauna, adevărul e undeva la mijloc. N-ar merita să-l găsim? Ce ziceţi, n-ar fi utilă o discuţie (fie ea cît de lungă) organizată de vreun NGO (sau ONG) pe această temă?

Cu stimă,

Cezar Tabarcea,
Director de Studii, Facultatea de Litere,
Secţia de Comunicare şi Relaţii Publice,
Universitatea din Bucureşti

Se apropie ora bilanţului

Relevantă pentru viaţa noastră politică este incapacitatea Opoziţiei de a sancţiona în mod credibil Puterea. În acelaşi context, ziarele favorabile schimbării nu-şi concentrează reflectoarele asupra unei strategii eronate, de pildă, sau asupra unor programe inadecvate. Aceste ziare contestă cu vehemenţă doar personaje din sfera Puterii şi blamează doar acte de corupţie. Ele se preocupă mai mult de persoane decît de idei, mai mult de efecte decît de cauze. Din acest motiv, strădania lor este lipsită de consecinţe (electorale).

Un loc aparte îi revine ziarului *Adevărul*. Biciuind corupţia şi (în) activitatea PDSR-ului dar făcînd în acelaşi timp eforturi meritorii de atenuare a derapajelor economiei, ziarul dă o reală mînă de ajutor partidului de guvernămînt. Sau încearcă. Şi dacă ar cuteza să ia de coarne taurul privatizării, poate chiar ar reuşi! În rest, demersul său este cît se poate de productiv; îmbrobodirea greşelilor nu ajută pe nimeni dar disecarea şi penalizarea acestora, da.

Supus în permanenţă unor tiruri concentrate, PDSR-ul a dobîndit agilitate în timp ce Opoziţia, nesolicitată, a încremenit în proiect. Din sutele de aleşi ai Opoziţiei, pot fi număraţi pe degetele unei singure mîini cei care – în ultimii patru ani – şi-au manifestat în presă crezul politic, au susţinut o idee pragmatică şi au încercat să ne convingă de justeţea ei. Arar, se aud voci răspunzînd unor întrebări conjuncturale. În afara interviurilor, totul e tăcere, în timp, în spaţiu, în argumente, în alternative. Opoziţia tace şi face... liste electorale. Se pregătesc cei care, în următorii patru ani, nu vor avea nimic de spus!

Alinierea noastră lîngă ţările aflate în dezvoltare de vreo mie de ani nu comportă – după unii – necesităţi de acomodare şi de adaptare. Politicienii cred că totul poate fi imitat cu copiat *mot-à-mot*. Chiar şi Occidentul cade în această capcană. Consiliul Europei pretinde Rusiei să abroge pedeapsa capitală – pentru că aşa-i la ei –, în timp ce nouă ne vin veşti din această ţară despre cazuri de canibalism. Acelaşi Consiliu ne-a recomandat miniştri politici la Armată şi la Interne – pentru că aşa-i la ei – în timp ce, la noi, statul de drept constituie mai mult un deziderat decît o realitate. Ca să nu mai vorbim despre criza tragică a economiei, în care am fost împinşi cu binecuvîntarea imperativă a Fondului Monetar şi a Băncii Mondiale; şi întrucît – ce-i lipseşte chelului decît tichie de mărgăritar? – fondurile mutuale au devenit mai nou calul de bătaie al economiştilor, că aşa-i la ei, la americani!

Aşezînd cap la cap ceea ce fac ziarele cu ceea ce nu fac partidele, vom înţelege de ce, la ultimul sondaj, CDR-ul a fost creditat cu 33% şi nu cu 63%, cum ar fi normal în condiţiile actuale. Dar ora bilanţului se apropie cu paşi repezi. Lăsaţi Opoziţia să lucreze (în linişte)!

Corneliu Pîslaru,
Şugag, 2.08.1996

ȘERBAN ORESCU

Un prilej de reflecție pentru UDMR

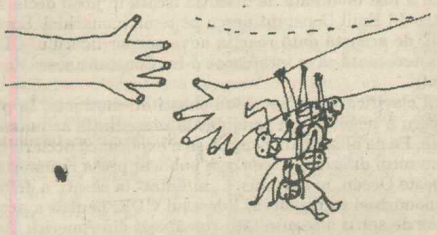

Obiectul unor intense și îndelungate negocieri – care s-au axat în ultima vreme pe includerea și interpretarea faimoasei Recomandări 1201 a Consiliului Europei –, tratatul fundamental româno-maghiar va fi semnat, foarte probabil, în luna septembrie. Partea română a acceptat, după cum anunță agențiile de presă, includerea Recomandării 1201, iar partea maghiară a aderat (și în aceasta constă noutatea...) la interpretarea restrictivă dată controversatului art. 11 de către partea română. Pe un alt plan, se poate spune că guvernul român s-a distanțat, acceptînd acest compromis, de naționaliștii proprii și că guvernul de la Budapesta a făcut același lucru.

Acordul privind viitorul tratat constituie pentru statutul minorității maghiare premiza unui progres, deși nu merge pînă unde ar fi dorit UDMR. Părții române viitorul tratat îi conferă, în afara garantării frontierelor, siguranța că revendicările minorității maghiare își găsesc limita în statalitatea României. În baza Tratatului care urmează a fi semnat, minoritatea maghiară va putea milita în continuare pentru o tratare diferențiată a problemelor sale în conformitate cu standardele internaționale, dar fără a avansa soluții inspirate de teza drepturilor colective, separatism teritorial pe baze etnice etc. Aceste concepte vor fi evocate în continuare, desigur, dar nu pe baza Tratatului, căci acesta le va exclude expres, ceea ce va constitui, dacă știrile se confirmă, un succes incontestabil al actualului ministru de externe și al diplomației românești.

Acceptînd interpretarea restrictivă dată de partea română Recomandării 1201 – incluse în tratat, dar golite de ceea ce o făcea greu acceptabilă unei părți a opiniei publice românești – guvernul maghiar a făcut un mare pas înapoi față de Declarația de la Budapesta, semnată împreună cu reprezentanții minorităților maghiare din străinătate, la începutul lui iulie. Declarația descria autonomia drept singura formă ce poate asigura supraviețuirea minorității maghiare în afara hotarelor. Se putea, deci, crede în acel moment că perspectivele semnării tratatului erau mai îndepărtate ca oricînd. Dar tocmai Declarația de la Budapesta, care, în concepția unor reprezentanți ai minorităților maghiare din străinătate, ar fi trebuit să fixeze în cuie sprijinul Budapestei pentru revendicările lor – inclusiv cele punînd în cauză suveranitatea țărilor respective – a determinat, se pare, revirimentul în sens contrar. Ea a fost urmată de o declarație din partea Departamentului de Stat, la 29 iulie, **în sensul că Statele Unite nu sprijină autonomia teritorială pe baze etnice ca drept în sine**. Semnalul a fost cu atît mai ușor perceput la Budapesta cu cît premierul maghiar Horn, mai moderat decît reprezentanții maghiarimii de peste hotare și adeseori criticat de acestia pentru prioritatea acordată intrării țării sale în NATO (fie chiar pe seama unor tratate pretins dezavantajoase cu țări vecine), avusese în trecut reticențe față de unii din acești reprezentanți.

În afara factorului extern major care a fost, desigur, declarația Departamentului de Stat, a mai cîntărit și alt element: avizul unei comisii de specialitate din cadrul Consiliului Europei cu privire la interpretarea art. 11 al Recomandării 1201/1993, parte integrantă din viitorul tratat cu Ungaria. Acest aviz, solicitat de deputatul Adrian Severin, membru al Adunării parlamentare a Consiliului Europei, stabilea că art. 11 **nu impune soluții precum autonomie teritorială sau drepturi colective ale minorităților**.

Se știe cîtă agitație a făcut UDMR-ul în ultima vreme în jurul acestor controversate drepturi... Ea s-a dovedit contraproductivă atît juridic cît și politic – *juridic*, fiindcă a condus la o interpretare calificată a Recomandării 1201, contrară tezei UDMR; – *politic*, fiindcă a determinat o luare de poziție critică din partea Statelor Unite. **Încercarea de a face din autonomia pe baze etnice și drepturile colective ale minorităților concepte de drept internațional, prin intermediul Declarației de la Budapesta din iulie 1996, se soldează cu un eșec.**

Ce a rezultat de aici? Rezultă **că UDMR-ul a procedat greșit cînd s-a îndepărtat în ultimii ani de la linia Domokos Geza – Copôsu, de după Revoluție; ea prevedea în esență satisfacerea revendicărilor minorității maghiare în cadrul democratizării societății românești**, în care scop UDMR încheiase o alianță cu Convenția Democratică – ulterior abandonată.

Punînd în cauză, din 1992 încoace, implicit sau explicit, prin unele din revendicările sale, aspecte pe care o populație românească sensibilizată de demagogi le asociază ușor cu pierderea parțială a suveranității naționale, UDMR-ul a reușit trei lucruri, toate în detrimentul său; le enumerăm:

1. să dea apă la moară naționaliștilor români;
2. să îngrijoreze majoritatea românească și, în final,
3. să se distanțeze în perspectivă de o Budapestă în esență dornică de raporturi prietenești cu vecinii.

Tot atîtea motive de reflecție – credem noi – pentru altminteri apreciații reprezentanți ai maghiarimii din România...

De ce este important Tratatul româno-ungar

Din perspectiva integrării euro-atlantice, preconizata semnare a Tratatului de bază româno-ungar reprezintă un pas înainte, atît timp cît în UE sau NATO nu pot fi primite țări care au relații litigioase cu vecinii. Avînd ca model tratatul de reconciliere franco-german, Tratatul de bază dintre România și Ungaria a reușit reglementarea cîtorva chestiuni de maximă importanță:

– **garantarea frontierei dintre cele două țări.** Articolul din tratat referitor la frontiera dintre cele două state prevede foarte clar că acestea nu au pretenții teritoriale, acum și în viitor. Toate referirile sînt în conformitate cu principiile și normele dreptului internațional, precum și cele ale Actului final de la Helsinki.

– **sprijin reciproc pentru integrarea în structurile euro-atlantice.** Părțile au convenit că vor extinde contactele și colaborarea în organizațiile internaționale, inclusiv cele regionale și subregionale. Ele se vor sprijini reciproc în eforturile de integrare în Uniunea Europeană, UEO și NATO.

– **reglementarea drepturilor minorităților naționale.** Promovarea acestor drepturi se face pornind de la prevederile convenției-cadru privind minoritățile naționale, document menționat în textul tratatului, în cadrul primului paragraf legat de subiect. Recomandarea 1201 apare în anexa la tratat, cu precizarea că părțile sînt de acord că aceasta nu se referă la drepturi colective și nici nu obligă părțile să acorde persoanelor respective dreptul la statut special de autonomie teritorială pe criterii etnice.

MAE român apreciază că semnarea Tratatului va constitui un succes diplomatic pentru România. *„Este vorba de un tratat cu un conținut corespunzător interesului țării noastre, cu un conținut corespunzător standardelor europene și, aș adăuga, cu un conținut care a fost mult așteptat și în alte cancelarii ale lumii"*, declara secretarul de stat Marcel Dinu.

MARIAN CHIRIAC

Cronologia negocierilor pentru încheierea Tratatului de bază

● **mai 1991** – România propune Ungariei încheierea unui *Tratat* de înțelegere, colaborare și bună-vecinătate între cele două țări, înaintînd, în acest scop, și un proiect de text. Documentul conținea clauze explicite privind absența pretențiilor teritoriale reciproce, precum și angajamente că astfel de pretenții nu vor fi formulate în viitor. Proiectul românesc nu conținea clauze referitoare la chestiunea minorităților.

● **noiembrie 1991** – Partea ungară trimite un proiect propriu de document bilateral, care nu conținea clauze privind frontierele de stat și nici pretenții teritoriale, dar în schimb conținea prevederi detaliate referitoare la minoritățile naționale.

● **ianuarie 1992** – La Budapesta are loc prima rundă de negocieri pe baza acestor documente, la nivel de experți. Sînt redactate majoritatea clauzelor stipulate în tratat. Ungaria își exprimă rezervele față de necesitatea introducerii în document a clauzei privind frontierele. România își manifestă disponibilitatea de a introduce în tratat clauze referitoare la minorități, corespunzătoare documentelor internaționale la care este parte.

● **ianuarie 1993** – O a doua rundă de negocieri la nivel de experți, la București. România prezintă propuneri de text asupra clauzei privind situația minorităților naționale.

● **august 1993** – La Budapesta, pentru prima dată, partea ungară acceptă posibilitatea includerii în tratat a unor referiri la inviolabilitatea frontierelor. Totodată propune ca, în problema minorităților, în afară de clauzele stipulate în tratat, să se încheie un document separat.

● **noiembrie 1994** – O nouă rundă de negocieri la București. Pentru prima oară, partea ungară prezintă propuneri de text pentru clauzele referitoare la frontiere și aduce noi propuneri pentru cele referitoare la minorități. Totodată, își reiterează propunerea de a se încheia o convenție suplimentară referitoare la problemele minorităților.

● **februarie-martie 1995** – Se desfășoară patru runde de negocieri fără a se înregistra vreun progres, partea ungară cerînd introducerea în tratat a *Recomandării 1201*.

● **20 martie 1995** – La Paris, premierii Gyula Horn și Nicolae Văcăroiu semnează o declarație comună privind continuarea negocierilor dintre cele două țări.

● **aprilie 1995** – Se reiau, la Budapesta, negocierile la nivel de experți, în conformitate cu declarația comună semnată la Paris. S-a discutat în principal despre paragrafele referitoare la minorități, fără a se înregistra însă vreun progres semnificativ.

● **iunie 1995** – La București, România avansează Ungariei o propunere de compromis privind *Tratatul politic de bază*, dar pozițiile părților referitoare la *Recomandarea 1201* rămîn ireconciliabile.

● **17 iulie 1995** – Ministrul de externe T. Meleșcanu cere într-o scrisoare deschisă adresată omologului său ungar, Lászlo Kovács, ca *Recomandarea 1201* să fie inclusă într-o anexă la *Tratat*, însoțită de o declarație explicativă comună. Două zile mai tîrziu, la București, L. Kovács propune ca *Recomandarea 1201* să intre la articolul 15, cu o clauză conform căreia eventualele divergențe să fie soluționate de Consiliul Europei, ceea ce România nu a acceptat.

● **martie 1996** – La Budapesta se reiau negocierile pe marginea *Tratatului*, constatîndu-se o apropiere a celor două părți în ceea ce privește interpretarea formulei în care va fi introdusă *Recomandarea 1201* în textul *Tratatului*.

● **iunie 1996** – O delegație de experți maghiari negociază la București atît *Tratatul politic bilateral* și *Declarația comună*, cît și *Acordul de reconciliere* și *Codul de conduită privind minoritățile naționale*. Nu se înregistrează vreun progres, elementul de blocaj constituindu-l tot *Recomandarea 1201*.

● **august 1996** – La încheierea unei noi runde de negocieri, părțile anunță că au ajuns la un acord de principiu privind textul *Tratatului bilateral*. Principalul obstacol, formula în care va fi inclusă în *Tratat Recomandarea 1201*, a fost depășit prin acceptarea unui text interpretativ, care exclude posibilitatea înființării de structuri autonome pe criterii etnice, ca și principiile colective pentru minorități. (M.C.)

ANDREI IONESCU

Un regim de guvernare

Ilegalitatea unei noi candidaturi a actualului preşedinte pune acut problema tipului de regim în care ne ducem traiul. Este regimul Iliescu un regim politic propriu-zis sau, cum ne-ar determina să credem modul în care este concepută şi exercitată puterea de guvernanţii PDSR în actuala perioadă de voit confuză tranziţie, este mai degrabă un simplu regim de guvernare?

Să ne amintim de anii cînd în ţările socialismului real se lansase ademenitoarea noutate a socialismului „cu faţă umană", prin care partidele comuniste din lumea liberă încercau să se delimiteze de stalinism. Întrebarea cheie care le-a fost pusă atunci liderilor acestor partide pretins eliberate de sechelele stalinismului a fost dacă, o dată ajunse la putere, sînt sau nu dispuse să o cedeze, ca urmare a unor alegeri libere. Testul consta nu atît în răspunsul propriu-zis, care formal nu putea fi decît afirmativ, pentru a satisface exigenţele democratice ale momentului, cît în gradul de sinceritate mai mare sau mai mic, uneori chiar foarte mic, care putea fi lesne detectat în subtextul răspunsurilor. Temerea lumii libere se întemeia, desigur, pe experienţa bolşevismului, care după război se extinsese prin alegeri falsificate în ţările ocupate de Armata Roşie, făcînd să cadă asupra Europei divizate sumbra Cortină de Fier. Sînt cincizeci de ani de atunci şi cunoaştem acum în cele mai mici amănunte cinismul cu care, la noi, comuniştii ghidaţi de ruşi şi-au însuşit exact procentul pe care-l obţinuseră ţărăniştii, după care i-au mai şi pedepsit pe cîştigătorii reali, prin scoaterea din legalitate ca partid, detenţie şi exterminare. Triumfase brutal teza leninistă a partidului unic, menit, chipurile, să aducă fericirea generală. Ştim acum, după prăbuşirea comunismului şi, mai ales, putem să spunem că numai fericire nu a adus oamenilor tragicul experiment defunct. Nici un tip de regim nu garantează fericirea, dar regimul comunist o făcea imposibilă. Tocmai prin tirania programării meticuloase, producînd în realitate suspiciune, teamă, izolare, atomizarea societăţii.

După felul cum tratează problema puterii, regimurile se împart în regimuri propriu-zis politice şi regimuri de simplă guvernare, de esenţă totalitară. Un cert simptom totalitar este, bunăoară, cramponarea de putere a preşedintelui Iliescu, dincolo de prevederile legii. Abuziva candidatură a celui care se pretinde emanatul unei revoluţii, dar care de şase ani nu face decît să întîrzie schimbarea tipului de regim, să frîneze reforma, neputînd s-o împiedice.

Recent, la TELE 7abc, l-am văzut dîndu-şi (în reluare) gîndul pe faţă: ar fi fost foarte bine dacă ar fi existat şi la noi, ca la vecini, un grup organizat capabil să-l înlăture pe Ceauşescu (în cadrul concepţiei reformiste inspirate de Gorbaciov). S-ar fi evitat vărsarea de sînge din decembrie 1989. Uită însă că foştii nomenclaturişti din ţările vecine, omologii lui, care au proclamat schimbarea regimului pe cale paşnică, au fost măturaţi foarte curînd, tot pe cale paşnică. Un Krenz, spre exemplu, nu a stat la putere decît strictul necesar pentru ca alţii, cei în drept, să înceapă procesul schimbării. Cum l-am putut vedea şi auzi în această emisiune (ca, dealtfel, în toate apariţiile sale de conducător sigur de sine şi infailibil), patronul mineriadelor, care ne-au dat înapoi cu ani de zile greu de recuperat şi au adîncit dezbinarea societăţii româneşti post-comuniste, nu gîndeşte nici astăzi altfel decît în ziua cînd a luat puterea, ultimul pe listă, dar primul la comandă, şi cînd nu-i găsea dictatorului alungat o vină mai mare decît aceea că întinase „nobilul" ideal al socialismului şi comunismului. A rămas în forul său interior acelaşi activist-satrap care consideră că Parlamentul este un „element de frînă", care, cînd nu i se dă ascultare, se răzbună lăsîndu-i pe „golani" să fiarbă în zeama lor (să nu uităm că „golanii" cereau aplicarea punctului 8 al Proclamaţiei de la Timişoara), iar pe ziariştii care nu-şi ţin gura, şi bine fac, pentru că numai exprimînd sensibilitatea ultragiată timp de decenii se dezatrofiază fibra civică şi se înfiripă societatea civilă, îi insultă („mă, animalule!"), îi ameninţă, încearcă să-i amuţească, slujindu-se de un cod penal cu atît mai grijuliu să apere onoarea guvernanţilor cu cît aceştia sînt mai puţin onorabili.

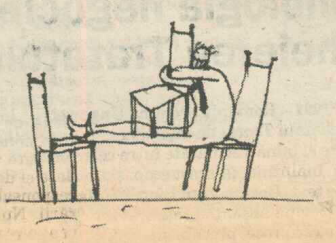

Reflexul totalitar al perpetuării nedefinite la putere sfidează de astă dată Constituţia. Societatea civilă este datoare să protesteze energic şi să împiedice încălcarea flagrantă a legii fundamentale de către cel chemat să vegheze primul la respectarea ei. Altfel, riscăm să ne tocim sensibilitatea pînă acolo încît să acceptăm „întinarea" idealului nostru de astăzi, democraţia liberală pe care contextul internaţional actual ne permite să o construim şi să ne resemnăm în faţa arbitrariului voluntarist al oricărui regim de guvernare, care nu poate fi decît de rea guvernare, cel de acum sau cel de dinainte de decembrie 1989, cînd poetul de curte exclama ambiguu (admirativ?, critic?): *„Şi ce nu se poate, cînd totul se poate?"*.

CRISTIAN PREDA

Emil Iliescu

Săptămîna trecută a fost dominată de discuţia iscată în jurul declaraţiilor făcute în SUA de către d-l Emil Constantinescu pe tema monarhiei. Spre deosebire de alte situaţii, de această dată reacţia adversarilor liderului CDR s-a dovedit a fi la fel de interesantă ca şi încercarea d-lui Constantinescu de a clarifica propriile afirmaţii.

În esenţă, această clarificare a vizat două chestiuni distincte. În primul rînd, d-l Constantinescu a negat că un candidat la preşedinţie ar putea avea convingeri monarhiste. Pe de altă parte, domnia sa a explicat că declaraţiile făcute în SUA au fost cu totul diferite de ceea ce a publicat presa românească de acolo. Gazetarul de peste Ocean, ni s-a spus, a „nuanţat" (a se citi: a deformat) tratarea problemei monarhiei în discursul liderului CDR, pentru a acomoda acest discurs cu starea de spirit a comunităţii româneşti din America. Acestor explicaţii, furnizate cu prea puţină promptitudine pentru nu a trezi alte suspiciuni, li s-au adăugat declaraţiile de sprijin pe care le-au riscat aliaţii din CDR ai d-lui Constantinescu, cea mai stupidă dintre ele fiind cea a d-lui Niculae Cerveni, care şi-a amintit clişeele despre Ştefan cel Mare şi înclinaţia naturală către monarhie a urmaşilor acestuia.

În ceea ce-i priveşte pe adversarii candidatului CDR la preşedinţie, trebuie remarcat că aceştia nu au ţinut seama în nici un fel de clarificările propuse, zelul lor interpretativ consumîndu-se rapid în marginea formei „nuanţate" a discursului din SUA. Dintre reacţiile adversarilor, merită reţinută cea datorată preşedintelui Camerei, d-l Adrian Năstase. Domnia sa nu a ezitat să invoce „siguranţa naţională" pusă – chipurile – în pericol de afirmaţiile liderului CDR. E foarte probabil ca, folosind acest *topos*, d-l Năstase să fi aşteptat, înainte de orice, naşterea acelor emoţii puternice pe care cuvinte precum „naţiune" sau „siguranţă naţională" le trezesc în sufletele ce-şi află mîngîierea în vulgata istoriografică de la noi. În schimb, argumentul folosit de d-l Năstase pentru a justifica atentatul la siguranţa naţională conturează un raţionament de o precaritate care nu poate decît să-i înspăimînte pe cei insensibili la amintita emoţie. În esenţă domnia sa a spus că, dacă e vorba de forma de guvernămînt, o schimbare a Constituţiei e de aici înainte imposibilă. România – crede d-l Năstase – va fi în veci republicană, pentru că ea are azi o Constituţie republicană. O asemenea afirmaţie denotă nu numai o incapacitate impresionantă de a separa propria interpretare politicianistă dată prezentului de orice evoluţie a societăţii româneşti, ci şi o incoerenţă funciară manifestată în limitele tipului de gîndire care face posibilă naşterea unei Constituţii precum cea românească. Despre ce tip de gîndire este vorba? Despre acel model de judecată care proclamă solidaritatea perfectă a doctrinei suveranităţii populare (pe care e bazat şi Actul nostru fundamental) cu presupoziţia fragilităţii oricărei Constituţii care are drept suport o asemenea suveranitate. Expresia eminentă a acestei solidarităţi se găseşte în cîteva rînduri din opera unui filosof francez, al cărui nume va fi lesne ghicit de cititori. Iată acest fragment: *„Dacă Sparta şi Roma au pierit, ce stat poate spera să dureze pentru totdeauna? Dacă dorim să formăm o ordine durabilă, să nu ne gîndim că ea va fi şi eternă. Pentru a reuşi nu trebuie încercat imposibilul, nici nu trebuie să ne flatăm că am putea da lucrării omeneşti o soliditate pe care lumea oamenilor nu o are."* În loc să remarce incoerenţa textului constituţional (art. 148 alin. 1) care încearcă să anuleze acţiunea acestui principiu de filosofie a dreptului, d-l Năstase s-a folosit tocmai de această incoerenţă pentru a justifica atentatul la siguranţa naţională, cu o siguranţă de sine aflată la limita dintre kitschul politic şi propaganda ieftină. În fine, trebuie să remarcăm că toate aceste fraude intelectuale au fost puse în joc pentru a obţine un efect pe care îmi îngădui să-l numesc „efectul Emil Iliescu". Pentru a înţelege despre ce e vorba, trebuie să ne amintim ce s-a petrecut cu patru ani în urmă, în campania pentru prezidenţiale. Cine citeşte (reciteşte) articolele din gazetele de acum patru ani nu poate să nu fie uimit de felul în care era construită atunci imaginea celor doi principali lideri politici care candidau la funcţia supremă în stat. Discursurile adversarilor lui Emil Constantinescu recuperau teme vehiculate pînă în acel moment exclusiv în legătură cu contracandidatul domniei sale, d-l Ion Iliescu, într-o încercare de a redistribui – simbolic – relele şi stigmatul care erau, ca să zicem aşa, creditate în acel moment în opinia publică. Tot ceea ce presa Opoziţiei afirmase, în 1990–1992, despre Ion Iliescu a fost transferat în timpul campaniei electorale de presa care-l susţinea pe Ion Iliescu, contracandidatului său. În această privinţă, exemplul cel mai interesant, imposibil de uitat!, este cel legat de apartenenţa la fostul PCR. Într-adevăr, dacă pînă în toamna lui 1992, purtătorii de cuvînt ai Opoziţiei făcuseră din apartenenţa la PCR o vină ce trebuia să se dovedească devastatoare pentru Ion Iliescu, în campania electorală de acum patru ani nimeni altul decît actualul preşedinte a încercat să demonstreze că adevărat demnitar de partid se dovedise a fi... contracandidatul său. Nimeni nu a avut atunci răbdare să deosebească funcţiile înalte deţinute de Ion Iliescu în ierarhia fostului partid comunist şi locul cu totul derizoriu ocupat de d-l Constantinescu într-una din minusculele organizaţii PCR de la Universitate. Iar dacă în '89 comunist era nu Ion Iliescu, ci Emil Constantinescu, atunci în '92 acesta din urmă îşi pierdea identitatea, devenind... Emil Iliescu. Săptămîna trecută nu s-a încercat altceva. Într-adevăr, după ce timp de o lună opinia publică a fost informată despre neconstituţionalitatea unui nou mandat al d-lui Iliescu, aliaţii săi politici au lansat tema atentatului la siguranţa naţională, atentat produs de o declaraţie inexistentă despre restaurarea monarhiei. Cu alte cuvinte, dacă acum patru ani adevăratul activist fusese adversarul activistului, azi Constituţia e încălcată nu de Ion Iliescu, ci de Emil Constantinescu. Emil Iliescu îşi face din nou apariţia. Ce se mai poate adăuga la toate acestea? Poate numai faptul că, spre deosebire de dezbaterea despre numărul mandatelor d-lui Ion Iliescu, discuţia despre atentatul la siguranţa naţională i-a scos imediat în scenă pe politicieni.

ILIE ŞERBĂNESCU

Există o strategie pentru integrarea în UE?

Ministrul de externe a convocat recent ambasadorii români în străinătate, pentru înviorarea demersului României către integrare în structurile euro-atlantice. Faptul este de salutat, întrucît lunile ce au mai rămas din acest an par să se anunţe cruciale, în cursul acestora NATO urmînd să decidă componenţa primului val de aderare. Dacă în cazul NATO – unde decizia de admitere va fi copleşitor politică – s-ar putea ca insistenţa politică să joace un rol, în ce priveşte însă aderarea la Uniunea Europeană (UE), agitaţia politică este aproape de prisos, în măsura în care în plan economic nu se face nimic. Avînd în vedere nivelul actual de dezvoltare al ţărilor central şi mai ales est-europene, eventuala lor primire în UE va constitui, fără îndoială, tot o decizie politică, dar în care economicul va cîntări greu. Dacă nu chiar performanţele economice în sine – care nu vor putea fi îmbunătăţite decît în ani –, vor conta oricum restructurările pe care aceste ţări le întreprind spre a face faţă exigenţelor aderării. Sau, altfel spus, modul în care se arată gata să se pregătească pentru aderare. Or, pentru a o spune pe şleau, mesajul pe care, din acest punct de vedere, îl dă România actuală, dincolo de vorbăria politică, este că economic nu face absolut nimic.

Cutremurul economic al asocierii

Era de aşteptat ca acceptarea României, în urmă cu 1 an şi jumătate, ca membru asociat la UE să trezească factorii politici din beatitudinea păgubitoare în domeniu. Căci din păcate, în România, amploarea implicaţiilor Acordului de asociere la UE şi al unei eventuale aderări pare să beneficieze de o înţelegere mediocră. Îndeosebi actualii decidenţi în materie de economie nici nu realizează, în marea lor majoritate, despre ce este vorba. Mulţi cred probabil că UE este vreun Consiliu al Europei sau alte asemenea „comitete şi comiţii", unde mai păcăleşti un raportor, mai adopţi o lege ca să intri în norme şi alte asemenea.

Semnificaţia de fond a asocierii României la UE este supunerea economiei româneşti unui adevărat cutremur. Căci după 50 de ani de comunism economic – de arbitrariu decizional, de gestiune administrativă a resurselor, de absenţă a concurenţei, de închistare comercială care, toate, continuă din inerţie şi, probabil, din motive ideologice şi acum – este vorba de a se intra într-o cu totul altă lume, cu alte norme şi alte reguli şi, în ultimă instanţă, cu alte mentalităţi de acţiune şi activitate: criteriul profitului în decizie, alocarea economică a resurselor, competiţia, deschiderea comercială, eficienţa. Practic, prin Acordul de asociere, economia românească este pusă în concurenţă directă – şi beneficiind de o protecţie mereu mai slabă pe măsura trecerii timpului – cu unele din cele mai competitive economii din lume. În 5–10 ani – să reţinem: 5–10 ani, adică istoriceşte doar cîteva clipe – economia românească va fi într-o zonă de liber schimb cu cele 15 actuale ţări vest-europene care formează UE şi care împreună reprezintă cea mai mare putere comercială a lumii, primul furnizor mondial, cea mai mare piaţă în comerţul internaţional şi, probabil şi mai important, nucleul în jurul căruia gravitează totul în această parte a lumii.

O zonă de liber schimb înseamnă că nu vor mai exista taxe vamale între ţările participante. Deci, vinde cel care o face mai ieftin şi care produce mărfuri de mai bună calitate. Ceilalţi ori devin competitivi, ori pier. 5–10 ani – doar 5–10 ani – economia românească are timp să se adapteze. Aproape 2 ani i-a şi pierdut.

În acest timp, ţinînd cont de stadiul de la care porneşte, va beneficia de o protecţie comparativă. Pentru majoritatea produselor industriale provenind din România, piţele celor 15 se vor deschide larg. În schimb, accesul produselor din UE pe piaţa românească va fi mai puţin liberalizat, economia românească avînd drept să-şi menţină pentru început un grad de protecţie prin taxe vamale. Dar nivelul acestei protecţii urmează, potrivit Acordului, să scadă treptat, de la an la an, astfel încît tratamentul liberalizat va deveni reciproc egal pentru produsele industriale.

Handicapul industriilor în declin

În condiţiile asprei concurenţe fără taxe vamale, întregi industrii româneşti necompetitive sînt ameninţate de faliment. Tendinţa firească de a cumpăra produse bune şi, eventual mai ieftine, indiferent dacă din import, mai degrabă decît produse proaste şi eventual mai scumpe din fabricaţie internă, poate duce la un asemenea deficit în plăţile externe şi la devalorizări atît de masive ale monedei naţionale, încît România va fi obligată – dacă industria sa nu se adaptează cerinţelor de competitivitate – să introducă bariere administrative în calea schimburilor cu UE, adică să oprească aplicarea Acordului de asociere şi deci să se autoexcludă dintre candidaţi la intrarea ca membri cu drepturi depline în organizaţia vest-europeană.

Cum se va adapta industria românească, este un mare semn de întrebare. O industrie pe ansamblu înzestrată cu tehnologii demodate şi din care jumătate este structural în declin istoric şi financiar falimentară, nu are prea mari şanse. Costul întreţinerii în viaţă a industriilor falimentare echivalează cu 15–20% din PIB, povară care obstrucţionează net România în a deveni competitivă în necruţătoarea concurenţă internaţională în care intră o dată cu asocierea la UE.

Asupra faptului că autorităţile de la Bucureşti tratează încă festivist Acordul de asociere la UE, parcă neînţelegînd despre ce este vorba, nu trebuie insistat. Altfel nu s-ar putea explica de ce nu s-a făcut nimic pentru a se pregăti din timp economia pentru o asemenea confruntare. Că nu s-a făcut nimic înainte de admiterea ca membru asociat, mai treacă-meargă. Că nu s-a făcut însă nimic nici după aceea este aproape iresponsabil, avînd în vedere implicaţiile menţionate.

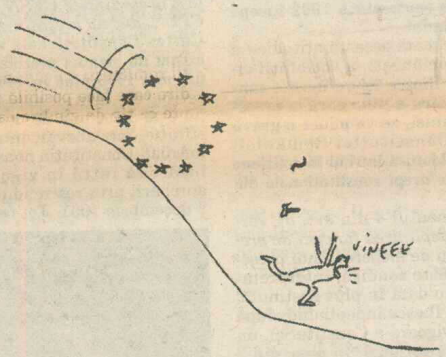

Iresponsabilitatea dărilor înapoi ale reformei

Pînă la admiterea ca membru asociat, bătălia pentru reformă putea fi oarecum teoretică şi putea păstra confuzia şi ambiguitatea care există cînd adversarul nu este tocmai „personalizat". Iar faptul că înfruntarea părea că se duce mai degrabă cu sine dădea senzaţia că se poate întîrzia şi chiar trişa. Totodată, reforma se putea oarecum menţine doar la nivel macroeconomic, adică la suprafaţa economiei, în timp ce adevărata – şi, desigur, mult mai dificila – reformă la nivel microeconomic, în economia reală, prin asanarea, restructurarea şi privatizarea întreprinderilor, risca (aşa cum s-a şi întîmplat) să fie mereu pasată, rămînînd neînfăptuită în practică. În sfîrşit, presiunea externă, care a fost pînă acum cea care a împins de la spate reforma în România, atît cît a fost aceasta, a operat doar ca o ameninţare de întrerupere a finanţării internaţionale. Dar Acordul de asociere a României la UE a schimbat aproape tot, aruncînd economia românească direct în foc.

Este tulburător că tocmai de la admiterea asocierii – deci cînd reforma trebuia să fie aprofundată şi grăbită – aceasta a fost parcă mai abitir blocată. Exact în această perioadă a fost aproape irosită remarcabila stabilizare macroeconomică obţinută în 1994, tocmai din cauza faptului că nimic nu a fost întreprins practic pe linia reformelor la nivel microeconomic, adică pe linia asanării întreprinderilor, reforme de structură ce trebuiau să urmeze macrostabilizării, pentru a-i da acesteia substanţă şi durabilitate. Privatizarea a fost tergiversată. Dar cel mai grav, industriile neperformante au beneficiat în această perioadă, ca nicicînd altădată, de contraproductiva generozitate guvernamentală pe seama banului public. Rămîne un fapt că, în această perioadă, industriile falimentre, în sfidarea tuturor, şi-au comutat neonorarea obligaţiilor de plată de la furnizori şi bănci direct la stat. Găuri imense faţă de prevederi au apărut în veniturile bugetului de stat atît pe '95, cît şi pe '96, din cauza falimentarilor care nu-şi mai achită dările. Bugetul asigurărilor sociale a ajuns într-un incredibil şi inadmisibil deficit de resurse, din aceeaşi cauză. Nu se mai pot achita medicamentele compensate din aceleaşi motive. Şi, în acest timp, industriile neperfomante, ajutate de un dolar ieftin în lei prin menţinerea artificială a cursului monedei naţionale, se înfruptau masiv din importuri, fabricînd pe stoc şi producînd ţării cel mai mare deficit comercial cunoscut vreodată. Pentru care ţara, pe seama populaţiei (căci altcineva să achite nota de plată nu există!), şi-a consumat rezervele valutare agonisite cu greu în 1994 şi apoi, pentru a nu ajunge pe roşu din punct de vedere financiar, s-a împrumutat imprudent, îndeosebi în ultimele luni, pe piţele internaţionale de capital. Aşa este pregătită România pentru integrare în UE.

Mai bine lipsă!

Şi sînt unii – guvernanţi actuali – care pretind că pregătirile se fac în baza unei strategii numite „naţională". Dacă ce s-a făcut e în baza unei strategii, mai bine lipsă!

În realitate nu există nici o strategie. Pentru că, de fapt, aşa-numita strategie naţională elaborată pînă acum nu constituie altceva decît o înşiruire de obiective – altfel în mod expres solicitate României de către însăşi UE –, prevăzînd în plus doar angajamentul de armonizare a legislaţiei româneşti cu cea a UE, în conformitate cu calendarul prescris de aceasta din urmă. Este vorba de două etape: 1995–1996 pentru reglementările legislative considerate prioritare (şi atenţie, perioada e ca şi expirată, că n-o să stăm înainte de alegeri să ne ocupăm de UE!) şi 1997-1999 pentru restul reglementărilor.

Strategia în forma actuală nu precizează însă cîtuşi de puţin ceea ce România ar urma să facă în mod concret în economie pentru aderarea la UE. Nu este vorba de altceva decît de un inventar de date şi de proiecte specifice pe sectoare (în viziunea responsabililor actuali ai acestora), în vederea aderării. Nu sînt însă nici măcar schiţate, într-o concepţie coerentă şi corelată, ajustările pe care România le are propriu-zis în vedere în economie pentru aderare. Nefiind creionate restructurările nici nu se ajunge la problema fundamentală a resurselor pentru finanţarea acestora. Nu avem de-a face cu o adevărată strategie, pentru că numai restructurările din economie pot vorbi despre şansele de atingere a ţintei (integrarea), iar afirmaţia din aşa-numita strategie că, la orizontul anului 2 000, se vor asigura condiţiile de bază în vederea aderării constituie, evident, doar un slogan politic.

Riscurile imobilismului

În eventualele negocieri asupra aderării, dincolo de dosarul agricol, care va fi oricum incendiar, bătălia se va da în domeniul restructurărilor industriale. În forma actuală, industria românească nu poate, în mod cert, face faţă competiţiei din UE. Ce să rămînă din această industrie şi spre ce noi industrii să se îndrepte România? – constituie problema crucială. Pericolul cel mai mare pare să fie că UE are deja un program în această privinţă pentru România, iar România – nu.

Realitatea este că România se expune unui risc enorm. Tot vrînd să nu schimbe nimic în industrie, riscă să rămînă să întreprindă ceea ce îi vor impune alţii. Şi un asemenea risc nu poate fi evitat decît prezentînd un program credibil de restructurări care să păstreze României măcar puţinele atuuri pe care le are, pentru a avea ce negocia şi a nu fi exclusiv la cheremul altora. Sau, desigur, pentru ca România să nu fie nevoită a renunţa ea însăşi la a mai cere UE aderarea.

Probabil mulţi dintre guvernanţii actuali gîndesc: şi ce se va întîmpla dacă nu ne vom adapta, că doar n-o să lichidăm acum fabricile falimentare că aşa vrea UE!? Într-adevăr, nu se va întîmpla absolut nimic. Nu se moare din asta! Numai că, la intrarea în secolul 21, vom rămîne tot în medievalismul în care ne aflăm. În plus, ar trebui să fie clar că UE nici nu vrea ceva neapărat de la România. Dimpotrivă. România este cea care vrea ceva de la UE. Şi, cînd vrei ceva, trebuie să fii conştient că ţi se şi poate cere ceva în schimb. Dacă nu-ţi convine, nimic şi nimeni nu te poate împiedica să renunţi. Probabil UE ar zice şi bogdaproste dacă n-am mai pisa-o la cap! Cine ştie ce interese în România nu şi-a descoperit. Iar despre vreo iubire pentru România, să fim serioşi! Probabil doar prin secolul 21 să se înţeleagă şi pe la noi că, dacă este să facem reforma, o facem pentru noi, şi nu pentru UE sau oricine altcineva!

„Nimeni nu mai poate pretinde puterea pe viaţă"

(din Comunicatul Frontului Salvării Naţionale, 22 decembrie 1989)

Joi, 8 august, GDS a găzduit o dezbatere pe tema noii candidaturi a preşedintelui Ion Iliescu (moderator Cristian Preda). Nu a fost decît o prelungire a discuţiei iniţiate de Revista „22" cu multe luni în urmă, discuţie care reflectă îngrijorarea că legea ar putea să fie încălcată în ţara noastră chiar de garantul ei – preşedintele.

Cristian Preda, Doru Cosma, Răsvan Dobrescu

Punctul de vedere al juriştilor: Ion Iliescu va candida în 1996 pentru al treilea mandat

Cristian Preda (GDS): Cred că discuţia în legătură cu mandatele îndeplinite de preşedintele Iliescu se subsumează căutării unui răspuns la întrebarea: *„De ce poate fi utilă oricărui cetăţean lectura Constituţiei?"*. Faptul că în ultimul timp a apărut o asemenea dezbatere, care încearcă discutarea chestiunii politice a candidaturii lui Iliescu plecînd de la interpretări constituţionale este un accident fericit, şi cred că doar punînd faţă în faţă diferite interpretări date acestei chestiuni, punînd în legătură argumente strict raţionale şi nu antrenînd pasiuni, se poate ajunge la constituirea unor practici politice care să dea substanţă Constituţiei, permiţînd astfel naşterea unui stat de drept.

Doru Cosma (GDS): Tema supusă dezbaterii de către GDS şi revista „22" ar putea fi abordată dintr-un întreit punct de vedere: juridic, politic şi moral. Vă propun să începem cu aspectul juridic al problemei.

Paul Florea (Curtea Supremă de Justiţie): După decembrie '89 s-a încercat adoptarea unei noi organizări politico-juridice a României, începînd cu Decretul-lege nr. 2/27 decembrie 1989 prin care s-a constituit ca organ suprem în stat Consiliul Frontului Salvării Naţionale, un nou organism de putere. Acest organism a început să emită o serie de acte normative cu caracter constituţional şi chiar neconstituţional. Printre alte chestiuni, Decretul 2/27 dec. 1989 s-a referit la forma de guvernămînt a României şi a avut o prevedere privind separarea puterilor legislativă, executivă şi judecătorească. La acel punct din acest act normativ, în care se vorbeşte de separaţia puterilor în stat, s-a prevăzut că pentru funcţiile politice conducătoare ale României nu poate candida o persoană decît pentru un mandat, cel mult două. **Aceasta a fost ordinea constituţională, care a început să fie întronată în România după decembrie 1989.** Acest act normativ a fiinţat pînă la apariţia Constituţiei României din 1991. Sub acest act normativ, d-l Ion Iliescu a candidat ca preşedinte al României sub un prim mandat, din perioada mai 1990 – septembrie 1992. La jumătatea acestui mandat s-a interpus Constituţia României, care a preluat această prevedere în conţinut, în legătură cu posibilitatea unei persoane de a candida la funcţia de preşedinte al României de maxim două ori. Deci, începutul acestei ordini constituţionale a României din decembrie 1989, continuat cu Constituţia din decembrie 1991, îl pun pe d-l Ion Iliescu în situaţia de a-şi fi exercitat primul mandat ca preşedinte al acestei ţări. Din septembrie 1992 începe al doilea mandat.

Dacă, cu toată această atitudine a societăţii româneşti, a societăţii civile, d-l Ion Iliescu îşi va înscrie candidatura pentru a treia oară la preşedinţia României, se va aduce o gravă încălcare Constituţiei României, **această candidatură intrînd în coliziune cu ordinea de drept constituţională din România.**

C.P.: Alineatul 4 din art. 81 vorbeşte de *„îndeplinirea funcţiei de preşedinte"* şi nu de alegerea unui preşedinte. În aceste condiţii, interpretarea dv. este o dată în plus susţinută, preşedintele Iliescu îndeplinind, după intrarea în vigoare a Constituţiei, un mandat constituţional. În plus, din 8 decembrie 1991, preşedintele Iliescu a acţionat efectiv, urmînd Constituţia, atunci cînd a fost vorba de numirea judecătorilor la Curtea Constituţională. Am aici Decretul nr. 117/1 iunie 1992; ei bine, preşedintele Iliescu, care prin acest decret îi numeşte pe judecătorii de la Curtea Constituţională, nu invocă în nici un fel Decretul-lege din 1990 în baza căruia fusese ales preşedinte, ci doar articole din Constituţia României. Mai precis, articolul 99 alin. 1, în care e vorba de felul în care acţionează preşedintele, el *„dă decrete care trebuie publicate în* **Monitorul Oficial**". Cred de aceea că se poate spune că mandatul pe care-l exercita atunci, atribuţiile pe care înţelegea să le asume, numind judecătorii de la Curtea Constituţională, toate acestea definesc un mandat constituţional. Ne găsim în faţa situaţiei următoare: ori mandatul de după 8 decembrie 1991 pînă în 1992 e constituţional, caz în care Curtea Constituţională a fost numită în limitele Constituţiei, ori sîntem nevoiţi să acceptăm că Înalta Curte e ilegală şi actele sale sînt nule de drept.

Corneliu Turianu (judecător TMB): Argumentele pe care le aduc juriştii nu primesc răspuns juridic. În general se merge pe un fel de leapşă prezidenţială *„primul mandat se scuză, al doilea se iartă, al treilea nu se pune la socoteală"*. Aş pleca de la Hotărîrea nr. 18, emisă de Curtea Constituţională la o contestaţie pe care a făcut-o un partid şi în care se afirmă că d-l Iliescu în 1990 era în exercitarea primului mandat. Această hotărîre, proastă sau bună, e o hotărîre judecătorească a unei instanţe supreme în stat. Ea spune ritos că prima candidatură e în 1990. Recunoaşte d-l Iliescu că între '92–'96 a fost în mandat? Eu cred că recunoaşte că a fost, iar 1 + 1 fac 2.

P.F.: Acea Hotărîre nr. 18 afirmă categoric, printr-un considerent şi de drept şi de fapt, că d-l Iliescu se afla în primul său mandat prezidenţial. Deci, e vorba de un argument de drept. Acest argument de drept a intrat în puterea lucrului judecat, adică e foarte greu să spui azi altceva decît în 1992, iar Curtea Constituţională s-ar expune cel puţin oprobiului public dacă ar interpreta situaţia altfel decît în 1992.

Renate Weber (APADOR-CH): În hotărîrea 18/ 7 septembrie 1992, era vorba de contestarea candidaturii la preşedinţie a lui Ion Iliescu, cu motivarea că acesta ar fi deţinut un mandat în perioada 1989 – mai 1990 şi un al doilea mandat din 1990 pînă în 1992. Şi Curtea Constituţională în hotărîrea aceea vine şi spune: *„În perioada 1989 – mai 1990 Ion Iliescu a fost preşedintele CFSN, preşedintele CPUN, dar nu preşedintele României."* **Curtea Constituţională ne spune că a existat un mandat prezidenţial exercitat din mai 1990 pînă în 1992.** Problema retroactivităţii, a neretroactivităţii nu este deloc una de neglijat. O Constituţie, într-adevăr, intră în vigoare imediat. Constituţia noastră spune ea însăşi că intră în vigoare pe data aprobării prin referendum, deci de la 8 decembrie 1991. Tot ce a făcut preşedintele Iliescu în continuare a avut la bază competenţele stabilite în această Constituţie. Dînsul a dat decrete şi a exercitat această funcţie de la acea dată pînă la noile alegeri. De fapt, problema se pune în termeni uşor falşi, întrucît ceea ce se susţine de către ceilalţi este ideea că două alegeri ar trebui să fie făcute după intrarea în vigoare a Constituţiei; or eu nu cred că noi ne-am afla într-o asemenea situaţie, dacă citim toate actele normative date din decembrie 1989 încoace. Prin toate s-a dorit un lucru: să se limiteze durata în care o persoană poate să deţină puterea în România. De aceea, în decembrie 1989 se vorbea de *„un mandat, cel mult două"*, de aceea Decretul-lege 92/ 1990 privind alegerile şi prin care se instituia inclusiv Adunarea Constituantă, dă un termen destul de restrîns în care să elaboreze o Constituţie. Adunarea Constituantă, atunci cînd face Constituţia, vorbeşte de cel mult două mandate.

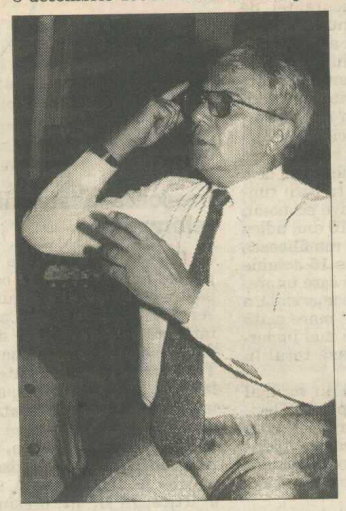

Paul Florea

Inutil să vă spun că există în interpretarea juridică un dicton foarte vechi care spune că *„acolo unde legea nu distinge, nici noi nu trebuie să distingem"*. Dacă această Constituţie nu-mi spune să fie două mandate după intrarea în vigoare a Constituţiei, de ce ar trebui eu să disting şi să le consider că ar trebui să fie aşa? Mai mult, în acelaşi spirit merge şi legea alegerilor prezidenţiale nr. 69/ 1992, care vorbeşte chiar mai clar afirmînd că *„nu pot candida persoanele care au fost alese de două ori ca preşedinte al României"*. Nici această lege nu face vreo distincţie între a fi ales ca preşedinte înaintea Constituţiei şi după intrarea în vigoare a Constituţiei. Din acest punct de vedere, şi eu cred că preşedintele Iliescu şi-a îndeplinit cele două mandate şi că nu mai are dreptul, în virtutea Constituţiei României, să mai candideze la un al treilea mandat.

Răspunderea partidelor politice: să vegheze la respectarea legalităţii

Răsvan Dobrescu (PNŢCD): Sînt convins că partidele, în general, s-au preocupat de chestiunea mandatelor (la PNŢCD de pildă există o asemenea preocupare), însă momentul unei acţiuni concrete va fi abia acela cînd d-l Iliescu îşi va depune în mod oficial candidatura la Biroul Electoral Central. Aici pot fi două opinii: una, dacă din punct de vedere constituţional d-l preşedinte Iliescu mai poate candida şi anul acesta sau nu (aceasta este o problemă de drept constituţional); opinia mea este că nu; există şi o altă opinie care spune că, deşi din punct de vedere constituţional Iliescu nu poate candida, din punct de vedere politic este preferabil să candideze şi să piardă. Opinia mea personală este că, înainte de orice, partidele politice trebuie să vegheze la buna funcţionare a instituţiilor fundamentale ale statului de drept şi la respectarea Constituţiei şi legalităţii şi, prin urmare, pot să anunţ de pe acum că atunci cînd în conducerea PNŢCD se va pune problema dacă să contestăm candidatura d-lui preşedinte Iliescu sau nu, eu voi fi pentru a contesta.

Din punct de vedere constituţional şi legal problema candidaturii d-lui Iliescu mi se pare, însă, a fi o problemă extrem de simplă, pentru că sîntem în prezenţa a două norme legale cu caracter constituţional: Constituţia din 1991, dar şi unele norme anterioare ei şi care datează din decembrie 1989. S-a amintit mai devreme Decretul-lege nr. 2 al CFSN din 27 decembrie 1989. Aş vrea să vă semnalez că înaintea acestui decret a existat un alt act normativ cu caracter constituţional şi anume ***Comunicatul către ţară al FSN***. Punctul 3 din programul propus de Front: *„Ca program Frontul propune: separarea puterilor legislativă, executivă şi judecătorească şi alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unul sau cel mult două mandate. Nimeni nu mai poate pretinde puterea*

pe viață". Deci, există acest prim set de norme constituționale – comunicatul FSN din 22 decembrie și Decretul-lege nr. 2 din 27 decembrie emis de CFSN. A doua normă este Constituția în vigoare, și anume art. 81 alin. 4, care merge pe aceeași soluție, de a limita dreptul oricărei persoane de a îndeplini funcția de președinte al României la două mandate. În virtutea actelor emise de CFSN în decembrie 1989, d-l Ion Iliescu a candidat și a fost ales președinte al României la alegerile din 20 mai 1990 și în continuare, intervenind Constituția în 1991, a fost ales a doua oară președinte al României la alegerile din 27 septembrie 1992. Este evident că o nouă candidatură ar fi a treia și că ea încalcă atît norma din decembrie 1989, cît și

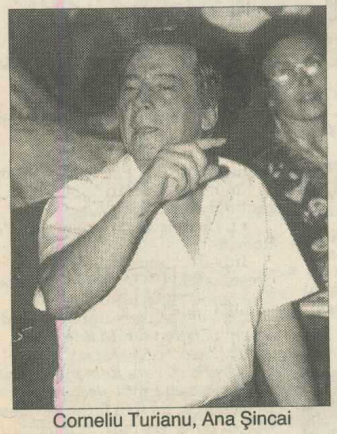

Corneliu Turianu, Ana Șincai

norma prevăzută de art. 81 alin. 4 din Constituție.

Este profund greșit ceea ce spun d-l Chebeleu și partizanii săi, că *„norma constituțională nu poate fi retroactivă și, prin urmare, alegerea din 20 mai 1990 nu poate să fie socotită mandat, pentru că dacă am include-o în calcul, ar însemna că retroactivează Constituția.*" Nu e adevărat! Este o eroare de logică, provenind sau din slabă pregătire juridică sau din rea intenție. Pentru că în realitate problema retroactivității Constituției nici nu se pune, pentru că sîntem într-o continuitate de normă care guvernează regimul acestei instituții din '89 și pînă astăzi. Se mai obiectează că mandatul din 1990 a fost doar de doi ani și cîteva luni. N-are nici un fel de importanță, pentru că textul acesta din Constituție trebuie interpretat în sensul că această durată nu poate să fie depășită, adică nu cumva un președinte în funcție să aranjeze lucrurile în așa fel încît să uite socoteala la calendar și să facă alegerile peste doi ani. Că mandatul este mai scurt n-are nici un fel de importanță.

Eugen Vasiliu (șeful departamentului juridic al Convenției Democratice): Pentru cetățeanul de pe stradă, lucrurile s-ar putea spune foarte simplu:

1. Contestă cineva că acel mandat '90–'92 a fost mandat prezidențial? Nici măcar d-l Iliescu nu contestă.

2. Contestă cineva că actul juridic pe care se întemeia acel mandat este de natură constituțională? – nu contestă nimeni. Este o hotărîre a Curții Constituționale. Nici d-l Iliescu nu contestă, pentru că e ca și cum ar spune că a prezidat ilegal.

3. Contestă cineva că atît în actul acela juridic, cît și în Constituția de astăzi se întîlnesc aceleași principii, exprimate aproape la fel? Nu. Și atunci iată că ne aflăm în fața unei situații pe care o numesc „scamatorie" juridică. Adică lucrurile sînt clare, dar noi punem trei trandafiri într-o pălărie, vrem să scoatem un președinte!

Reținerea pe care ar putea-o avea Convenția Democratică, zicînd: *„Nu e bine să contestăm această candidatură, pentru că se va zice că ne e frică de concurență"* – această reținere trebuie să dispară; îi vom spune omului de pe stradă: nu ne e teamă de candidatul Ion Iliescu, ne e teamă de cetățeanul Ion Iliescu și de orice alt cetățean al României, care pentru a obține ceva vrea să încalce legea.

Omul chemat să vegheze la respectarea Constituției este președintele

D.C.: „Una din funcțiile principale ale președintelui – chiar așa spune Constituția – **este aceea de a veghea la respectarea Constituției"**. Omul chemat să vegheze la acest lucru este cel care încearcă să o încalce; aici este, după părerea mea, lucrul cel mai grav și care triplează problema de ordin juridic cu o chestiune de ordin politic și mai ales de ordin moral.

Radu Berceanu (PD): Sînt singurul prezent de aici care a făcut parte din Adunarea Constituantă și trebuie să vă spun cîteva lucruri de la adoptarea art. 81 din Constituție. După părerea mea, principala problemă pe care o are d-l Ion Iliescu actualmente, este că acest articol nu a fost adoptat în forma în care fusese propusă de comisia respectivă. Acea comisie a venit cu o formulare în care importantă era ideea că președintele nu poate fi ales de două ori; s-a produs un scandal, au fost discuții foarte lungi, ne-am retras pentru deliberări și, după o întrerupere foarte lungă, Marian Enache a venit cu textul care pînă la urmă a fost adoptat și pentru chestiunea asta a fost certat ulterior. Unde-i clenciul? Textul actual spune *„nici o persoană nu poate îndeplini funcția de președinte"* și aici s-a produs schimbarea pe care la vremea respectivă mărturisesc că n-am sesizat-o, dar cîțiva din inițiații din tabăra d-lui Ion Iliescu au sesizat-o și l-au certat pe Marian Enache. Pentru că venind la situația de acum, se pune problema foarte simplă și pe care cred că o înțelege oricine: de la 8 decembrie 1991, cînd s-a adoptat Constituția în mod oficial și pînă la 27 septembrie 1992 a îndeplinit cineva funcția de președinte? Ori a îndeplinit-o

Renate Weber, Eugen Vasiliu, Gabriel Andreescu

d-l Ion Iliescu, ori n-a îndeplinit-o nimeni și atunci n-am avut președinte în această perioadă; ceea ce ar însemna că toate actele promulgate de acea persoană, care nu era președinte, sînt nule; vreau să vă spun că printre acele acte sînt unele foarte importante. Chiar și numirea Curții Constituționale. Deci chestiunea aici se încurcă, la faptul că în Constituție a apărut *„nu poate îndeplini decît două mandate"* și inițial era *„nu poate fi ales"*. În ceea ce privește atitudinea politică față de problema mandatelor, aș spune: este mai bine și mai corect pentru desfășurarea luptei ca, dacă există vreo problemă cu unul din luptători, ea să fie rezolvată de arbitru. De aceea, din punct de vedere politic, se manifestă această reținere în a merge pe calea contestării unui contracandidat.

R.W.: Aici s-a adus în discuție la un moment dat art. 83 din Constituție cu privire la durata mandatului președintelui. Eu aș vrea să facem un calcul aritmetic și să vedem în ce situație s-ar găsi președintele Iliescu dacă ar mai fi ales încă o dată. Ajunge fie la 8 ani și vreo 9 luni de zile, dacă socotiți din 1991 pînă în toamnă, fie ajunge la 10 ani și jumătate, dacă socotiți din mai 1990. În ambele ipoteze, și litera și spiritul Constituției sînt încălcate, pentru că se trece de durata maximă prevăzută de ea.

R.D.: Am făcut parte din comisia inter-partide, care a pregătit proiectul Legii electorale din 1990, ca reprezentant al PNȚCD. În proiectul de lege înaintat CPUN-ului, mai erau prevăzute, în afară de ceea ce face obiectul legii, niște norme de drept constituțional și care prevedeau printre altele că președintele României nu poate îndeplini decît cel mult două mandate. S-a mai făcut o discuție dacă e posibil ca aceste mandate să fie consecutive sau nu și s-a aceptat să fie consecutive. Deci în proiectul Legii 92 din 1990 figurau și aceste norme de drept constituțional. Ele au fost înlăturate ulterior din CPUN din alte motive.

R.B.: D-l Cosma a amintit aici de spiritul legii. Vreau să vă spun, tot ca unul care a participat la Adunarea Constituantă, că dacă luați acum dezbaterile Adunării Constituante și le citiți, o să vedeți că spiritul din acele dezbateri reiese extraordinar de limpede și formulat foarte scurt sună cam așa: *„În viața lui, un cetățean al României, care îndeplinește celelalte condiții, nu poate să îndeplinească decît două mandate de președinte"*.

E.V.: Îmbrac cămașa d-lui Iliescu, deci nu sînt avocatul, ci chiar diavolul: ce vă împiedică să mă lăsați să mai candidez o dată și atunci cînd se împlinesc cele două mandate constituționale, după doi ani, să-mi aplicați Constituția și să mă rugați să plec pentru că mi-a expirat termenul de garanție?

Dacă d-l Iliescu va intra în competiție, statul de drept în România va primi o lovitură

Neagu Djuvara (PAC): Aș vrea să aduc discuția pe un teren foarte practic. Ați avut aerul mulți dintre dv. să spuneți *„A, contestații vor fi!"*, dar eu constat că propriul meu șef de partid a spus că n-are importanță, că noi trebuie să luptăm în luptă dreaptă ș.a.m.d. Este o eroare fundamentală. Aș vrea să știu care este instanța în fața căreia se poate face. Prima instanță care cenzurează și verifică dacă d-l Ion Iliescu este sau nu la al treilea mandat prezidențial este viitorul Birou Electoral Central, care poate să adopte două atitudini, potrivit legii: să respingă cererea de înregistrare, motivînd și dînd o hotărîre în acest sens pe care d-l Iliescu ori se va supune cuminte, ori o va contesta. A doua ipoteză e cea în care Biroul Electoral Central primește pur și simplu candidatura și revine partidelor politice și tuturor cetățenilor acestei țări dreptul de a contesta înscrierea la prezidențe a d-lui Ion Iliescu la Biroul Electoral Central.

Gabriel Andreescu (GDS): Cred că argumentele juridice au fost aproape epuizate și aș reveni, de aceea, la chestiunea pe care a introdus-o d-l Djuvara, la chestiunile practice. În sensul acesta m-aș ocupa de o formulă care a fost rostită de mai multe ori: *„Din punct de vedere politic e totuși bine ca d-l Iliescu să piardă în alegeri și nu prin neparticiparea la această competiție din '96"*. Mă întreb totuși cum se poate judeca faptul că respectarea statului de drept este doar o chestiune juridică și nu în mod fundamental o chestiune politică?! Acest semnal că unii lideri politici au impresia că participarea sau neparticiparea rămîne la nivelul unei chestiuni formale și nu este în mod fundamental o chestie politică, este cel puțin ciudat.

Radu Berceanu

A doua observație pe care aș vrea să o fac era necesitatea participării la această problemă fundamentală pentru statul de drept. Dacă d-l Iliescu va intra în competiție, înseamnă că statul de drept în România a primit o lovitură teribilă. În sensul acesta, fiecare categorie umană are o anumită responsabilitate. Juriștii au gîndit lucrurile din punctul lor de vedere spunînd ceea ce sper că este consistent, dar ștafeta trebuie dusă mai departe. Cine sînt cei care în principal au această responsabilitate de a prelua ștafeta? Cred că două categorii sînt importante: e vorba de politicieni și jurnaliști, care aproape zilnic, în declarațiile sau articolele pe care le produc se raportează la această chestiune, a prezenței d-lui Iliescu la viitoarele alegeri. Aș mai face distincția dintre responsabilitatea de a vehicula aceste idei, ideile corecte privind constituționalitatea candidaturii d-lui Iliescu și limbajul general care împînzește atît vorba politicianului, cît și vorba ziariștilor. Cred că ar trebui schimbat totalmente limbajul, pentru ca mesajul către opinia publică să corespundă unei situații de drept.

Ana Șincai (GDS): Separat de GDS și în paralel, trebuie juriștii care aparțin partidelor sau alianțelor politice, care au candidați sau nu, să își pregătească contestațiile, pentru că altfel mă tem că ne vom trezi în anul 2000 cu același președinte care nu va mai face nici alegeri, ci va face un referendum ca în Kazahstan și ajungem la un președinte pe viață.

G.A.: E totuși extrem de important pentru partide să facă la rîndul lor aceste contestații, pentru că în modul acesta partidele arată că ele sînt interesate în statul de drept: participi la o competiție în numele unor valori, respectînd un cadru pentru care militezi și în campania ta electorală. Din cauza asta, primul semnal că partidele sînt apărătoare a acestor valori ar fi o astfel de contestație.

Mihai Stan (Departamentul de Stat al Informațiilor Publice al Guvernului): Vizavi de tema acestei conferințe, eu conturez două soluții la ora actuală: una e soluția juridică, care nu are nici o șansă după părere mea, cealaltă, soluția politică, adică pierderea în alegeri.

N.C. MUNTEANU

Bani, politică, bănci, putere

Deşi banii n-au miros, un parfum persistent de scandal emană dinspre sistemul bancar din România. Sînt eufemisme, desigur. Nu „emană", ci „duhneşte", pentru că „parfumul" e o „duhoare" care-ţi mută nasul din loc. Nu-i vorba doar de presiunile pe care puterea le-a făcut şi le face încă asupra Băncii Naţionale. Mai nou, s-ar părea că Banca Naţională va fi din nou silită să pună în funcţiune tiparniţa de bani pentru a acoperi filotimia agricolă a guvernului Văcăroiu. Dacia Felix, banca de suflet a Caritasului, a fost pusă pe butuci de un tip care a frecventat Cotroceniul, a jucat tenis cu fecioarele PDSR-ului şi cu atleţii guvernului şi s-a îngrijit cu sîrg de bună reputaţie a României în lume. Credit Bank continuă să fie în mare dificultate. Numai faptul că o justiţie excesiv de miloasă a dat o mînă de ajutor unuia dintre suspecţi să ştearge peste hotare şi tărăgăneala organelor de anchetă au făcut să nu iasă la iveală toate dedesubturile afacerii.

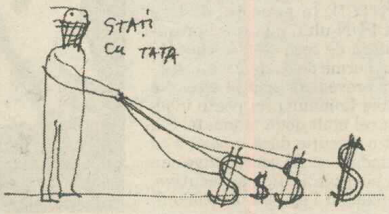

Scandalul Bancorex duhneşte încă şi mai rău. O duhoare de care nu va scăpa nici Cotroceniul. Principalul inculpat, Ana Capetti, deocamdată acarul Păun al afacerii, a fost primită la ceas de seară de Ion Iliescu şi l-a informat de circulaţia suspectă a banilor din Bancorex, mult înainte ca scandalul să devină public. Guvernul e de asemenea amestecat, unele din firele scandalului duc spre Viorel Hrebenciuc, omul care tace dar face şi, s-ar părea, umple cu bani negri pentru zile albe şi invers fel de fel de teşcherele de partid şi de stat, cînd nu e vorba de buzunare cît se poate de personale. Şi PDSR-ul e serios împroşcat, nu doar pentru că preşedintele Consiliului de Administraţie al Bancorex, ministrul de interne, Ioan Doru Tărăcilă, este vicepreşedinte PDSR.

Necazurile la Bancorex au început cînd clientul său, Alexandru Răducanu, s-a întors din neagra străinătate, unde i se sugerase să fugă pentru că nu i se putea asigura securitatea în disputa cu mafia ţigănească. S-a întors şi, nemai-avînd ce pierde, s-a pus pe făcut dezvăluiri nu doar despre mafia ţigănească, dar şi despre cea politico-bancară. Şi dacă, în privinţa lui Dănuţ Udilă, s-ar părea că a avut dreptate – judecînd după reacţiile poliţiei –, în privinţa mafiei politico-bancare lucrurile merg mult mai greu. Asta nu înseamnă că nu ies la iveală tot mai multe documente care dovedesc că în Danemarca Bancorexului e ceva putred. Răzvan Temeşan l-a luat pe *„n-am ştiut"* în braţe, promovata Ana Capetti a fost desemnată ca principal vinovat, iar omul de afaceri Alexandru Răducanu a devenit *„fostul chelner"*, deşi el era „fost chelner", şi atunci cînd, cu ştirea lui Răzvan Temeşan, a fost intens sprijinit cu credite şi cu garanţii bancare pentru afaceri mai mult sau mai puţin scandaloase.

De voie, de nevoie, s-a recunoscut că cele mai compromiţătoare documente făcute publice provin din interiorul băncii, sînt autentice deci, însă de scoaterea lor sînt vinovate *„persoane care au aparţinut vechii Securităţi sau mai noului SRI"*, afirmaţie care trebuie să-l fi stupefiat, cel puţin, pe Virgil Măgureanu. Bancorex a început să facă risipă de comunicate şi anunţuri publicitare în care se aminteşte că este *„cea mai bună bancă din România"*, cu aprecieri pozitive din partea unor instituţii financiare internaţionale. Ultimul comunicat, cel prin care s-a anunţat că angajaţii băncii vor da în judecată ziarul care a adus la cunoştinţă opiniei publice documentele incriminatoare (iar Bancorex doar îi va sprijini) este mai mult decît emotiv, este ridicol. Ziarul *Ziua* ar fi unealta unor forţe nenumite, care vor să destabilizeze *„cea mai bună bancă"* din România, mai mult, ar pune în pericol stabilitatea şubredului nostru sistem bancar. Însă nimic despre implicarea nemijlocită a lui Răzvan Temeşan, poate şi a altora, în acordarea cel puţin discutabilă a unor credite, nimic despre lista cu imensele sume acordate drept sponsorizări pe sprînceana Puterii sau pentru publicitate, care trăznesc a subvenţii cel puţin dubioase, pentru instituţii şi publicaţii ale Puterii sau apropiate puterii, nimic despre o sumă în milioane de dolari care ar fi fost pusă la dispoziţia secretarului general al guvernului, Viorel Hrebenciuc.

Firele încîlcite ale afacerii Bancorex sînt, deocamdată, în mîinile celor care anchetează cazurile „Capetti", „Alexandru Răducanu", parţial, „Dănuţ Udilă". S-ar părea însă că se evită cu mare grijă să se tragă de cele mai periculoase dintre ele. Şi cum ar putea anchetatorii s-o facă de vreme ce şeful lor este chiar Doru Ioan Tărăcilă, ministru de Interne, dar şi preşedinte al Consiliului de Administraţie al băncii?! Evident, nimeni nu pune la îndoială echidistanţa ministrului de Interne, altfel om al legii, şi nici faptul că, în instituţia pe care o conduce, este singurul în drept să facă şi politică. Însă **cine** şi **cum** i-ar putea împiedica pe subordonaţii lui care anchetează cazurile legate de Bancorex să procedeze în aşa fel încît să evite neplăcerile politice care incomodează şeful, întîmplător şi preşedintele Consiliului de Administraţie al Bancorex. Cu atît mai mult cu cît mulţi dintre colegii lor şi subordonaţii d-lui Tărăcilă se bucură de credite cu dobînzi preferenţiale exact de la Bancorex. Nu întîmplător, desigur, independentă cum o ştim, justiţia a refuzat anchetarea în libertate a Anei Capetti. Prin ceea ce ştie, probabil ar reprezenta un pericol public pentru fotoliile importante ale băncii.

Pe scurt, pentru a descîlci puţin iţele şi, mai ales, pentru a rîni acest grajd al lui Augias care a devenit Bancorex, ar fi nevoie de un Hercules. Bună ar fi intervenţia mai mult sau mai puţin discretă a unui om sărac, dar curat, care detestă mai mult decît orice corupţia, cea urcată pe cele mai înalte culmi ale nesimţirii şi neruşinării. Partea proastă e că amintitul om sărac, dar curat, tocmai şi-a liniştit susţinătorii politici că el nu-şi trădează niciodată tovarăşii de drum. Nici măcar pe cei care au mîinile murdare. Pînă la coate. Şi chiar mai sus.

Săptămîna politică pe scurt

Marţi 20 august

• PDSR îl atacă pe Emil Constantinescu

Plecînd de la un interviu al preşedintelui CDR, Emil Constantinescu publicat în SUA, în revista *Micromagazin*, PDSR a dezlănţuit o campanie de denigrare a liderului Opoziţiei.

Într-o declaraţie de presă, liderul CDR, Emil Constantinescu, a arătat: *„Indiferent cui place sau nu, există totuşi o problemă a monarhiei, nu numai fiindcă această instituţie aparţine trecutului istoric al ţării, ci şi fiindcă în jur de 10% din electorat se raportează la ea (...) Punctul meu de vedere respectă integral Constituţia şi legile ţării. Dacă şi numai dacă Parlamentul României, singura instituţie care, prin Constituţia în vigoare, are acest drept, mi-ar solicita, ca preşedinte, organizarea unui referendum pe această temă, nu m-aş opune, ci aş crea astfel întregului popor român posibilitatea de a-şi exprima liber şi direct voinţa suverană"*.

Miercuri 21 august

• Doi miniştri şi-au dat demisia

Deţinătorii portofoliilor Sănătăţii şi Culturii, I. Mincu şi V. Mărginean, şi-au prezentat demisiile invocînd motive personale. I. Mincu este fost ul medic personal al lui N. Ceauşescu şi iniţiatorul programului de alimentaţie raţională.

Joi 22 august

• O nouă remaniere guvernamentală

Delegaţia Permanentă a PDSR a desemnat noii miniştri la Sănătate şi Cultură, locuri rămase libere după demisia foştilor titulari. Daniela Bartoş este prima femeie-ministru şi va răspunde de Sănătate, în timp ce la Cultură a fost numit Grigore Zanc, fost prefect de Cluj. Au fost operate mai multe modificări şi la nivelul secretarilor de stat.

• Reacţii la „scandalul" Emil Constantinescu

PNŢCD consideră că atacurile PDSR la adresa CDR şi a lui E.Constantinescu, cu privire la atitudinea faţă de monarhie, sînt o încercare de a distrage atenţia electoratului de la adevăratele probleme. PNL i-a cerut lui E. Constantinescu să lămurească autenticitatea interviului publicat în SUA şi a apreciat că instituţia monarhică nu este o soluţie în această perioadă. Într-o scrisoare deschisă, P. Roman îl avertizează pe Ion Diaconescu că nu va colabora cu forţele care vor să schimbe forma de guvernămînt.

Vineri 23 august

• Liderii CDR se declară republicani

Comitetul de sprijin al candidatului CDR la Preşedinţia României a prezentat, într-o conferinţă de presă, o casetă video a conferinţei de presă a lui Emil Constantinescu în SUA, pe baza căreia s-a facut interviul din *Micromagazin*. Înregistrarea video probează că interviul nu a fost transcris exact. Copreşedintele Comitetului, Radu Boroianu, crede că tot scandalul a fost generat de o „diversiune politică" la care s-au coalizat PDSR şi PD. CDR a lăsat să se înţeleagă că relaţiile cu PD au fost profund deteriorate.

• I. Diaconescu îi răspunde lui P. Roman

Într-o scrisoare deschisă, preşedintele PNŢCD, Ion Diaconescu, îi răspunde liderului PD, Petre Roman, despre care apreciază *„că nu este în poziţia morală de a pune condiţii şi a ne da sfaturi"*.

„Graba cu care Roman s-a lansat în a scoate un profit electoral", crede I. Diaconescu, nu l-au făcut pe liderul PD *„să reflecteze mai mult asupra temeiurilor recentului atac întreprins de PDSR"*.

• Marcel Dinu va conduce temporar ambasada din Chişinău

Secretarul de stat în MAE, Marcel Dinu, va prelua temporar funcţia de şef al misiunii diplomatice române de la Chişinău, înlocuindu-l pe Marian Enache, care a fost cooptat în staff-ul electoral al lui Ion Iliescu. Conform prevederilor Statutului Corpului Diplomatic şi Consular, ambasadorii nu au voie să facă politică.

Sîmbătă 24 august

• Întrunire a primarilor CDR

În cadrul unui apel al primarilor CDR către cetăţenii României, s-a anunţat iniţierea unui proces legislativ prin care 30 la sută din taxele şi impozitele plătite de contribuabili să revină comunităţilor locale. În Apel, primarii CDR îşi exprimă îngrijorarea faţă de măsurile Guvernului privind furnizarea de căldură, energie termică şi electrică pentru populaţie.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

POLIROM
colecţia PLURAL
NOUTĂŢI

Iosif Sava
Radiografii muzicale

6 Serate TV cu: Octavian Paler, Horia-Roman Patapievici, Aurel Stroe, Nicolae Breban, Nicolae Constantin Munteanu, George Pruteanu

În pregătire:
• Stelian Tănase – Revoluţia ca eşec. Elite & societate
• Gabriel Andreescu – Naţionalişti şi antinaţionalişti. O polemică în publicistica românească

comenzi la CP266, 6600, Iaşi
Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111

H.-R. PATAPIEVICI

Criticilor mei

IV

(continuare din numărul trecut)

„În **Vechiul Testament** *se vorbește, foarte enigmatic, de o gravă abatere a lui David care a îndrăznit să facă recensămîntul poporului său, adică să «cuantifice» o realitate vie – umanitatea. E una dintre primele încercări de a orienta greșit prezența unui popor, mai ales a unuia cu vocație religioasă, cum era poporul evreu din acel timp. O asemenea inițiativă îl orienta spre o finalitate, spre o acțiune, spre un proiect de tip istoric subaltern."*

André Scrima, ***Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană***, Humanitas, 1996, p. 81.

Eroarea esențialismului etnicist. Două exemple

D-l Adolf Crivăț-Vasile (semnînd, în articolul la care mă voi referi, V.A.M.) crede că poate infirma antiesențialismul meu (pe care, cum am arătat în numărul trecut, îl consideră de resort psihiatric) propunînd distincția dintre neam și popor: neamurile ar fi *„rînduite sau îngăduite de Dumnezeu"* și, *„ca orice realitate care cade sub incidența istoriei"*, *„nu sînt entități perfecte"*. De ce? deoarece *„omul însuși nu (mai) este o ființă perfectă"*. Neamul e, în fond, *„neamul în absolut"* și, de aceea, el nu va putea fi judecat definitiv pînă la Judecata de Apoi, unde se va prezenta înaintea lui Dumnezeu. Poporul, dimpotrivă, este neamul luat *„în relativitatea unui moment istoric"*. Potrivit acestei distincții, poporul se poate ticăloși, neamul este inalterabil. Cînd critic vulgata bunului român, d-l Adolf Crivăț-Vasile îmi reproșează că fac o inferență care, în opinia sa, este nepermisă: trec de la defectele poporului, care există, la nevrednicia neamului, care e imposibilă: *„Nu se poate deduce nevrednicia unui neam dintr-un impas istoric"* („Din nou despre «neam» și «popor»", *Puncte cardinale*, nr. 6/66 Iunie '96, p. 16). Cu o fermitate ingenuă, este aici reafirmată schema platonismului etnicist. Să rezum: neamul este un absolut sustras devenirii; totuși, el a încetat să mai fie o entitate perfectă o dată cu căderea omului. Deoarece nu pot pretinde, ca dînsul, a fi inspirat de Dumnezeu (d-l Crivăț-Vasile e convins a ști că eu *mint* atunci cînd declar că sînt creștin practicant și e peremptoriu în certitudinea că sînt *„certat cu Dumnezeu"*), eu voi folosi, mai modest, logica pedestră. Dacă neamul s-a putut întina ca urmare a Căderii omului, atunci din două una: fie entitatea ideală numită „neam" a fost creată imediat după Cădere (căci omul, afirmă d-l Crivăț-Vasile, este ontologic anterior neamului), dar atunci ***Biblia*** este un scandal antiromânesc, deoarece nu suflă nici o vorbă despre crearea esenței numite „neam românesc" (problema interesantă fiind geneza poporului român *din* Adam, sau poate chiar, *horribile dictu*, din evrei); fie adoptăm un platonism consecvent, potrivit căruia sufletele sînt preexistente trupurilor și admitem că neamurile sînt realități anteriorare creației (rămînînd să ne întrebăm înfiorați care este raportul neamurilor cu energiile necreate), dar atunci d-l Crivăț-Vasile este origenist[1] și ortodoxia sa înnăscută se va găsi, vai, amplu contrariată.

Discuția se ramifică amețitor dacă vom încerca, în cadrul conceptual fixat de distincția platoniciană neam/popor propusă de d-l Crivăț-Vasile, să răspundem la întrebarea „cum se creează un neam?" Dacă apare mai întîi ca neam-ideal, atunci ne ciocnim de toate dificultățile controverselor animologice. Mai mult, vom fi nevoiți să soluționăm chestiunea spinoasă a raportului lui Dumnezeu cu lumea platoniciană a neamurilor. Dacă apare mai întîi ca popor, atunci dificultățile noastre sînt structural identice cu cele create de disputa hristologică. Iată doar două exemple, din multele care se pot construi. Dacă mai întîi apare poporul și abia ulterior este acesta adoptat de Dumnezeu ca neam-ideal, atunci reluăm poziția care a fost susținută de episcopul Teofil al Alexandriei și a fost condamnată de Biserică sub numele adopțianism, ceea ce e eretic. Dacă ne decidem să considerăm că o comunitate se formează prin simpla agregare a indivizilor, iar această sinteză comunitară e capabilă să nască „în cer", cu îngăduința lui Dumnezeu, un neam transistoric, atunci îmbrățișăm traducianismul lui Tertullian,

pentru care împreunarea psihică a părinților putea crea un nou suflet etern și imarcesibil, ceea ce nu este deloc ortodox. Înainte de a ațipi confortabil în distincțiile pe care le emite la adăpostul unei ortodoxii ideologice stridente, d-l Crivăț-Vasile va trebui să se descurce cu dezvoltările propriilor sale premise care, sub diferite nume (am menționat deja adopțianismul și traducianismul), au fost demult condamnate de Biserică.

În fine, d-l Crivăț-Vasile crede că neamurile se vor prezenta la Judecata de Apoi împreună cu oamenii. Este o veche prejudecată, făcută populară, la noi, mai ales de legionari, al căror colectivism etnic și teocratic avea nevoie de astfel de alibiuri divine. Să ne întrebăm însă cum va fi la Judecată? Oamenii vor fi judecați o dată paușal, ca neam, și abia apoi individual, potrivit sufletelor ce le-au fost încredințate la naștere? Și dacă neamul e găsit rău, are acest fapt vreo influență asupra judecății individuale? Sau judecata va fi mai întîi individuală, și abia după aceea paușală, cam în felul în care naziștii, după ce observau că Einstein este un fizician competent (judecata individuală), erau totuși obligați să-l epureze din Academia Prusacă de Știință, ca evreu (judecata paușală)?

Voi încheia întrebîndu-mă ce legătură poate exista între noțiunea biblică de „neam" și realitatea modernă a națiunilor? Nici filologic, nici istoric, nici politic nu există vreuna. Cu excepția celor care văd în Corneliu Zelea Codreanu *„un dascăl al Bisericii"* (cum se afirmă în revista în care scrie d-l Crivăț-Vasile), nimeni nu poate vedea în teoria neamurilor metafizice altceva decît o filosofie de proastă calitate, menită să întrețină o tristă exaltare legionaroidă.

D-l Dan Stanca, după mai multe articole dezaprobatoare dedicate cărților mele, are revelația de a fi înțeles motivul pentru care nu cred *„în spațiul mioritic și în poporul român"*: deoarece eu nu cred că etnicul, ca substanță, ar exista; cît îl privește, d-l Dan Stanca crede că a fi român este o substanță spirituală atemporală, transistorică. Mai mult, dînsul afirmă, ceea ce, recunosc, e mai greu de înțeles, că *„autentica substanță etnică e supraetnică"* („Pînă unde merge negația?", *LA&I*, 27 mai 1996, p.7). Dacă prin această afirmație d-l Dan Stanca înțelege că substanța „neam" are predicatul X (este etnică) și în același timp non-X (este supraetnică; adică ceva care nu mai e etnic, ci altceva), atunci cred, pur și simplu, că d-l Stanca violează principiul contradicției, afirmînd ceva lipsit de sens, de genul *„autentica substanță etnică nu este etnică"*. Dar cum în lumea Tradiției s-ar putea ca principiul contradicției să nu funcționeze, e posibil ca d-l Dan Stanca să afirme că exprimara comună e incapabilă să descrie ceea ce vrea dînsul să exprime, caz în care îl trimit la regresia lui Gorgias[2].

Legat de pasiunea pentru etnic și național a unui închinător la Tradiție, i-aș semnala d-lui Stanca faptul că naționalizarea sistematică a spiritului este în mod manifest o invenție a timpurilor moderne. Or, din două una: sau lumea modernă este înscrisă în logica neagră a zeiței Kali, și atunci naționalizarea spiritului este un semn al uitării și falsificării Tradiției — fapt care trebuie condamnat și evitat, fie naționalizarea spiritului și adorarea etnicului sînt bune, dar atunci sînt bune și timpurile moderne și, împreună cu ele, uitarea progresivă a Tradiției. Închinarea la limbi este deopotrivă de stranie: oare nu este multitudinea limbilor o urmare a păcatului și a căderii omului? Adorarea de sine sub chipul limbii sau etniei este, cred eu, o formă de rătăcire spirituală și nicidecum o formă de trezvie. Un „teolog naționalist" sau un adept al „creștinismului național" este, cred eu, o aberație spirituală. Pentru creștin lumea este o patrie comună numai întrucît *totul*, în actuala sa condiție, este un exil. Dacă se simte în această lume acasă (sub formă de grec, evreu sau scit – ca să reiau cuvintele rostite nouă prin gura apostolului), acela nu este creștin, deoarece, crezînd în eternitatea și esențialitatea naționalului, implicit propune despre Hristos imaginea unui zeu regional sau a unui profet de provincie.

Mai există un motiv pentru care exaltarea naționalismului de către tradiționaliști îmi pare cu deosebire ilogică. Naționalismul este una din cele mai mari confuzii categoriale pe care le-a produs modernitatea, fiind consecința directă a secularizării aspirațiilor mistice în politica cea mai plată. Istoric vorbind, *„naționalismul și-a luat avînt o dată cu declinul creștinismului ortodox, înlocuindu-l pe acesta cu credința într-o experiență mistică proprie."* (E.N.Anderson, ***Nationalism and the Cultural Crisis in Prussia, 1806-1815***, 1939, p. 13)[3]. Vă amintiți sentința lui Charles Péguy: totul începe cu o justificare mistică și sfîrșește cu un avantaj politic. Trecerea nepermisă între categorii distincte ale spiritului a fost descrisă, de către Gilbert Ryle, ca un caz tipic de confuzie categorială. Cred că, pentru orice om de gust, confuzia dintre mistică și politică ar trebui să fie respingătoare. Fiind un substitut secular pentru o fervoare care nu-și mai poate atinge veritabilul obiect de devoțiune, naționalismul nu este, cum vor închinătorii lui, patriotismul prin excelență, ci un trist exemplu de secularizare deviantă. Din acest motiv, pentru naționaliști, religia este un alibi interesat: într-atît este de evident că experiența mistică a comuniunii cu ceilalți membri ai sectei pe care naționaliștii o numesc popor se subtituie, formal și în conținut, experienței apartenenței la trupul mistic al Bisericii! Națiunea este construită, pentru naționaliști, după calapodul Bisericii, iar naționalismul după pretențiile experienței mistice. Doar că veritabila experiență mistică este *îndumnezeirea* prin harul Sfîntului Duh, în timp ce experiența mistică naționalistă, degradată și secularizată, este *încolectivizarea* prin decret de la eșalonul superior (oricum i-ar zice eșalonului de comandă: Căpitan, Conducător, Cîrmaci etc.).

Prin urmare, nu cred că îl pot urma pe vreunul dintre criticii mei pe terenul argumentului etnicist construit prin procedee esențialiste[4]. Dimpotrivă, cred că personalizarea definițiilor descriptive în substanțe ipostaziate (sau în esențe atemporale), este o eroare comună în special spiritelor lipsite de cultură critică, adică de disciplina ascetică cea mai elementară a unei gîndiri care refuză să-și ia intuițiile drept certitudini.

---

[1]Potrivit lui Origen (a cărui gîndire nu pretind s-o rezum într-o singură formulă), sufletele sînt preexistente trupurilor, ele încorporîndu-se acestora la niveluri diferite ale scării făpturilor, potrivit meritelor ori scăderilor sale (cf. Eliade/Culianu, ***Dicționar al religiilor***, Humanitas, 1993, p. 122).

[2]Nu există nimic; dacă ar exista, nu ar putea fi cunoscut; dacă ar putea fi cunoscut, nu ar putea fi exprimat. Aș adăuga, ca un codicil la afirmația d-lui Stanca, că, dacă am putea în genere cunoaște ceva, cunoașterea ar fi de fapt falsă.

[3]*Apud* K. R. Popper, ***Societatea deschisă și dușmanii ei***, vol. 2, Humanitas 1993, p. 65.

[4]Aș dori să adaug că există o deosebire *umană* importantă între d-l Adolf Crivăț-Vasile și d-l Dan Stanca. În timp ce primul amestecă paușal atacul la persoană, insinuarea perfidă și argumentul teoretic, d-l Stanca, spre cinstea sa, s-a rezumat să-mi conteste poziția teoretică (stigmatul simbolic pe care mi l-a aplicat – *„Marea Prostituată"*, *„calea mîinii stîngi"* –, și de care am amintit în **Criticilor mei (II)**, este o consecință a poziției sale teoretice de adept incondiționat al Tradiției).

(va urma)

În toate Librăriile Humanitas de săptămîna viitoare

GERSHOM SCHOLEM

Cabala și simbolistica ei

în colecția Terra lucida

Cea mai cuprinzătoare și serioasă analiză a misticii iudaice de care dispunem astăzi.

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Criza gîndirii economice contemporane

V

Critica neokeynesismului: Milton Friedman

Neoclasicismul monetarist, al cărui cap de serie este economistul american Milton Friedman – laureat al Premiului Nobel în 1976 – urmat de Karl Brunner, contestă arsenalul keynesist şi „sinteza neoclasică", susţinînd că economia capitalistă privată este fundamental stabilă, iar recesiunile şi inflaţia sînt legate tocmai de intervenţia statului în economie. Soluţia avansată de el pentru asigurarea stabilităţii economice este limitarea intervenţionismului statal, concomitent cu adoptarea unei reguli de creştere automată şi lentă a masei băneşti în circulaţie independentă de evoluţia conjuncturii. Într-un studiu remarcabil, intitulat *„Economiştii şi politica economică"*, Friedman analizează poziţia gîndirii economice de diferite orientări faţă de politica economică aplicată de guvernele ţărilor capitaliste dezvoltate. Apropierile şi distanţările în timp ar putea fi explicate – după Friedman – prin faptul că fiecare agent economic acţionează potrivit intereselor proprii, iar acestea dobîndesc traducerea în termenii interesului colectiv prin pîrghii şi mecanisme economice, sociale, psihologice.

Pentru a orienta acţiunile spre susţinerea intereselor sociale generale, Milton Friedman semnalează cîteva zone prioritare de intervenţie. În primul rînd, **descrierea corectă a mecanismului de funcţionare a economiei**; apoi **sesizarea schimbărilor care au loc la nivelul instituţiilor de conducere**. În sfîrşit, poate cea mai profundă modalitate de influenţare a politicii economice constă în **anticiparea prin mijlocirea ştiinţei a stărilor de criză**. Autorul consideră că o atare acţiune este benefică atît în ceea ce priveşte sensibilizarea opiniei publice faţă de un viitor apropiat, cît şi sub aspectul fundamentării unor variante de politică economică, ce ar putea fi luate în calcul la momentul oportun.

Friedman nu scapă ocazia de a lovi, în acest context, în politicile economice de tip keynesist, prezicînd: *„Această abordare a politicii publice a fost moştenirea politică lăsată de Keynes economiştilor. Eu consider că aceasta este o moştenire mai importantă, însă în acelaşi timp şi mai primejdioasă decît tot ceea ce a lăsat el economiei"*.

Cît de departe sîntem însă de acel Milton Friedman care, în 1952, în celebrul eseu *„The Methodology of Positive Economics"* mai făcea distincţie între ştiinţa economică pozitivă şi cea normativă, considerînd-o pe ultima mai mult o artă decît o ştiinţă!

Anghel N. Rugină

O critică dură aducea neokeynesismului şi Anghel N. Rugină, fost profesor de economie politică şi finanţe la Northeastern University din Boston, atunci cînd arăta că *„Avem unele opţiuni politice bune de îndată ce ne eliberăm de modelul de gîndire moştenit de la Keynes, model care domină acum aproape exclusiv cercurile academice ale acestei ţări* (ale SUA – n.n.)".

Dar şi concepţiile monetariste testate în practică, în special în politica economică americană, au dat rezultate puţin încurajatoare. În perioada respectivă (sfîrşitul anilor '70), nu numai că inflaţia nu a fost lichidată, dar ea a început să se conjuge cu stagnarea, cu şomajul.

Toate aceste teorii, indiferent de orientare şi nuanţă, nu au avut eficacitatea dorită, deoarece ele nu au atacat cauzele de fond ale instabilităţii, factorii esenţiali care stau la baza mecanismului economic, ci doar efectele acestora. **Ca atare, s-a generalizat concluzia că teoria economică dominantă se află în criză.** Criza din 1974–1975, mondializată, globalizată şi perpetuată pînă în prezent, a spulberat teoriile de inspiraţie dirijistă şi neoliberalistă, după cum criza din 1929–1933 a spulberat conceptul automatismului funcţionării economiei. **Aceasta este a doua criză a gîndirii economice dominante.**

În interiorul comunităţii economiştilor, consensul cristalizat de bine de rău în anii '60 s-a fragmentat tot mai mult. După Gregory Mankiw, sfîrşitul consensului (keynesian) în macroeconomia teoretică, consens care a existat pînă la începutul anilor '70, a avut loc sub impactul a două elemente, unul empiric şi altul teoretic. Pe plan empiric, consensul nu s-a putut acomoda cu ratele înalte simultane şi în creştere ale inflaţiei şi şomajului din ultima parte a anilor '70 (şi datorate în principal unor şocuri externe). Pe plan teoretic, consensul a fost distrus de crearea *„unui vid atît de mare între fundamentele microeconomice şi realitatea macroeconomică, nesatisfăcător din punct de vedere intelectual"*.

Aceste două elemente au fost puse cu vigoare în discuţie de Milton Friedman (în 1967) şi Edmund Phelps (în 1968), care au atacat Curba Philips, demonstrînd că inflaţia va creşte fără o reducere **durabilă** a şomajului. În felul acesta, cei doi mari economişti au creat terenul pentru **atacul mai general al lui Robert Lucas (în 1976)**, care a fundamentat în plan metodologic **importanţa anticipaţiilor raţionale** (RATEX) asupra mersului viitor al economiei. El va insista pe faptul că majoritatea intervenţiilor politice statale modifică (alterează!) modul în care indivizii îşi formează anticipaţiile. Lucas va deveni astfel centrul de legătură – afirmă G. Mankiw – pentru „lupii tineri" doritori să distrugă consensul keynesian.

Sfîrşitul consensului în macroeconomie

În felul acesta, asistăm la o perioadă de confuzie şi dezbinare în macroeconomia actuală, situaţie ce încă durează şi în prezent. Ceea ce este caracteristic perioadei dintre 1970–1996 în planul gîndirii economice şi care conturează criza teoriei economice, **este inexistenţa unei paradigme unice.** Dacă în anii '70 a fost dominantă paradigma monetaristă friedmaniană, în anii '80, aceea a noii macroeconomii clasice (cu Lucas şi Sargent ca piloni de bază), în prezent asistăm la un compromis, în sensul că neokeynesiştii au adoptat în plan metodologic teoria aşteptărilor raţionale (RATEX). Ca atare, aproape toţi economiştii sînt de acord că **macroeconomia trebuie aşezată pe fundamente microeconomice mai solide.**

Subiectul crucial în jurul căruia gravitează gîndirea macroeconomică actuală este – susţine Mankiw – **teoria ciclului afacerilor. Totuşi, sîntem încă departe de un nou consens**, existînd o polarizare pe două linii fundamentale de gîndire: una reprezentată de noii clasici (avîndu-l în centru pe Robert Lucas) şi alta reprezentată de **noii keynesieni** (cu Joseph Stiglitz ca pilon central). Noii clasici continuă să creadă într-o explicaţie a fluctuaţiilor economice pe baza şocurilor legate de schimbările tehnologice, în cadrul unui model de piaţă fără fricţiuni, în timp ce noii keynesieni se axează pe imperfecţiunile pieţei şi concurenţa monopolistă. Este clar, în cazul de faţă se ciocnesc două tipuri de gîndire total diferite: noii clasici, care raţionează în termenii pieţei perfecte, şi noii keynesieni, ce gîndesc în termenii pieţei imperfecte.

Ceea ce frapează este **reluarea periodică a paradigmelor în legătură cu evoluţia ciclică a gîndirii economice, care reflectă automat dinamica realităţii economice.** Astfel, în perioadele de inflaţie ridicată, monetariştii sînt „călare" pe situaţie; dimpotrivă, în perioadele de şomaj ridicat, neokeynesiştii revin în forţă. Această pendulare ciclică a dus treptat la exacerbarea tensiunilor esenţiale din teoria economică.

În intervalul scurs din 1970 şi pînă în prezent, nu putem să nu remarcăm că o avalanşă de articole şi cărţi solide, reflectînd o mare diversitate ideologică, au surprins această stare de criză gravă, (unii spun că fatală), în care se găseşte teoria economică convenţională.

Restructurările majore, care au avut şi au loc în economia politică şi care pun în discuţie însăşi paradigma acesteia, dau conţinut crizei gîndirii economice, **ca parte integrantă a crizei globale pe care o străbate omenirea în ansamblu**. Reîntoarcerea la social ni se pare de aceea semnificativă şi tocmai în acest punct apare cu pregnanţă marele impas al economiei politice convenţionale.

Reîntoarcerea la economia politică

Abordînd direct socialul, pentru ştiinţa economică în general şi pentru economia politică în special se deschid perspective deosebite. *„Economia viitorului* – scria P. Drucker – *va fi cu siguranţă din nou «economie politică», în care problema raportului dintre realităţile economice ale economiei mondiale şi cele ale microeconomiei, şi realităţile politice ale statelor naţionale se vor situa în centrul teoriei economice şi vor fi controversate"*.

Într-o asemenea perspectivă fertilă se înscrie **economia istorică**, precum şi **socioeconomia** promovată de Amitaï Etzioni sau **bioeconomia** lansată de Nicholas Georgescu-Roegen, specialişti din diverse ştiinţe sociale împreună cu economişti de talia unor Boulding, Hirschman, Leibenstein, Heilbroner, Sen, Simon şi Thurow încercînd să depăşească criza actuală a gîndirii economice. Ei preconizează o reconstrucţie a economiei politice în sensul unei **„economii politice lărgite"**, care să ţină cont de dimensiunea etică şi care să fie concepută ca o ştiinţă morală şi politică, adică să fie o **economie politică multidimensională**.

Criza teoriei economice este pregnant reliefată şi de faptul că ea are de făcut faţă în prezent şi unei confruntări cu un curent de gîndire economică în afirmare tot mai puternică pe plan internaţional, curent provenit din aria ţărilor în dezvoltare. (De altfel, trebuie să facă faţă şi provocării **tranziţiei** din fostele ţări comuniste din Europa Centrală şi de Est; totuşi, este **prea devreme** să vorbim de o criză a teoriei economice în acest domeniu atît de special. Probabil, **o teorie închegată a tranziţiei va fi un mozaic bine ordonat**, în care structuraliştii şi neoinstituţionaliştii vor juca un rol deosebit.) Fenomenul este, de departe, de o importanţă capitală în gîndirea economică contemporană, specialiştii vorbind chiar de conturarea unei **economii politice a dezvoltării ţărilor subdezvoltate**. În această direcţie, W. Arthur Lewis, laureat al Premiului Nobel pentru economie, scria următoarele: *„Problema principală pe care vreau s-o abordez este necesitatea unei teorii economice diferite – o teorie economică a dezvoltării – pentru ţările cu un venit pe locuitor mai mic de 2.000 de dolari. Aceasta echivalează cu problema diferenţierii acestor ţări ca structură şi comportament într-o asemenea măsură, încît să fie necesare concepte sau metodologii diferite în înţelegerea modurilor de funcţionare"*.

În aceste condiţii, credem că este în mod obiectiv necesar să privim mai nuanţat şi chiar cu circumspecţie, conceptul **de stare de subdezvoltare a ştiinţei economice**.

Gîndirea economică în multe din ţările în dezvoltare abia se formează şi ar fi forţată o extrapolare a crizei vizavi de aceasta. În acest sens, credem că se poate aplica acestei gîndiri conceptul de „clasicism tîrziu", situaţia fiind, într-un fel ,similară cu aceea existentă pe plan european, în deceniile 3–4 ale secolului trecut în Ţările Române, unde capitalismul s-a dezvoltat mai tîrziu şi unde ar fi cu totul greşită transpunerea mecanică a momentului trecerii de la gîndirea economică clasică la gîndirea economică neoclasică, caracteristică, în epoca respectivă, Occidentului.

Mai ales în domeniul relaţiilor economice internaţionale, gîndirea economică din ţările în dezvoltare şi-a adus o contribuţie deosebită. Mihail Manoilescu, Raul Prebisch, Celso Furtado, Samir Amin, André Günder-Frank, Leopold Sedar Senghor, P.O. Mahalanobis etc. sînt doar cîteva nume ce ilustrează acest curent de gîndire.

Nu putem încheia fără a arăta că, totuşi, criza gîndirii economice conţine în sine şi **ceva pozitiv**, ea contribuind la accelerarea progreselor prin faptul că aruncă o lumină nouă asupra unor elaborări anterioare.

Subtitlurile aparţin redacţiei

Din numerele viitoare

- *Gelu Ionescu: Copacul din cîmpie (12 ani la Europa Liberă)*
- *Interviuri cu **Andrei Codrescu** (scriitor SUA), **Gheorghe Tinca** (ministrul Apărării), **Şerban Papacostea** (directorul Institutului de istorie Nicolae Iorga), **Sanda Golopenţia** (profesor la Universitatea Brown, SUA), **François Fejtö**, **Charles King** (Universitatea Georgetown, SUA)*
- ***Pavel Câmpeanu**: „Un tărîm al stabilităţii (Cotroceni)"*
- ***Dan Oprescu**: „Despre împlinirea profeţiei"*
- ***Törszok Erika**: „Minorităţile sînt factori de stabilitate"*
- ***Aurelian Crăiuţu** „Revirimentul culurii politice"*
- ***Mihai Korne** „NATO"*

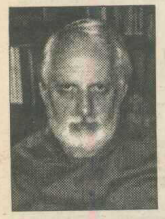

S. DAMIAN

Omul care îşi ascunde umbra sau despre vina Preşedintelui

I

Îmi propusesem să scriu despre debutul literar al lui H.-R. Patapievici, mai ales că socotesc volumul *Zbor în bătaia săgeţii* un eveniment de excepţie în producţia ultimilor ani. Strînsesem o sumedenie de fişe, urmărisem atent şi alte intervenţii publice ale autorului, purtasem chiar o convorbire prealabilă cu el, gest ce nu intra în genere în ritualul de elaborare a unui comentariu critic. Adaug că respectiva convorbire m-a impresionat datorită supleţei de gîndire a interlocutorului: agerime în asociaţia de idei, franchete, receptivitate, adaptare la condiţiile urbane ale dialogului veritabil intelectual. Totuşi nu pot să pricep de ce, în pofida premiselor prielnice, o vreme am fost aproape blocat, amînînd nepermis de mult chinul obişnuit de redactare a textului. Nici o anume efervescenţă şi precipitare în ofensiva de afirmare la H.-R. Papatapievici nu erau apte să înlesnească o reacţie promptă. Căci, grăbit să recupereze timpul irosit şi să părăsească deşertul anonimatului pe care şi l-a asumat singur în perioada dictaturii, el a invadat editurile, predînd concomitent mai multe cărţi consistente, de o frapantă originalitate în diverse domenii, terminate în decursul a două decenii.

Apariţia volumului *Politice* la Humanitas mă sileşte însă să modific priorităţile pe care mi le-am stabilit. Voi supune de aceea mai întîi examenului această confesiune incendiară, cu năzuinţa de a utiliza ulterior, pe rînd, observaţiile culese despre celelalte feţe, complementare, ale autorului, relevate de scrierile precedente. Accentuez de la început o particularitate: mărturiile febrile din *Politice* coboară în arena controverselor la ordinea zilei şi obligă nemijlocit la aderare sau respingere, aşadar la angajare fără echivoc. Ţinînd seama de antecedentele confruntării autorului cu presa şi cu publicul (ecourile unor încordări şi crispări nu s-au stins încă), erau previzibile şi de astă dată iritări, alergii, riposte opace, excesive, specifice unui mediu nesedimentat şi irascibil.

Pe aceeaşi lungime de undă

În ce mă priveşte, menţionez din start că mă bucură faptul să descopăr o coincidenţă de vederi în puncte esenţiale. E o senzaţie de satisfacţie superioară să constat cum un mai tînăr coleg de breaslă, de un înalt calibru de ideaţie (un creier supradotat), descins dintr-un versant evident diferit de al meu, cîteodată atras de subiecte care nu se armonizează cu preocupările mele, marcat pînă la obsesie de disciplina autoformării, de refuzul categoric al contactului cu comunismul, de cultul elitei şi al erudiţiei orgolioase – cum deci, acest autentic cărturar ajunge, iată, în chestiuni fundamentale la concluzii atît de asemănătoare. Deşi nu omit de îndată să precizez că prin anumite trăsături (incisivitate în sentinţe, pregnanţă spre lapidar în formulări, intuiţie acută a unor raporturi ascunse sau ocultate, cutezanţă în demersuri, nepăsătoare la ierarhii şi tabuuri) – contribuţiile lui H.-R. Patapievici depăşesc modul meu de a replica, mai reţinut, poate, chiar mai evaziv. Şi din acest motiv, probabil, unele implicări ale sale în dezbaterile actuale lasă urme mai palpabile. Ştiu, sînt prevenit, nu mă amăgesc singur, deosebirile persistă şi dacă transpare o suprapunere de netăgăduit, deoarece cum conchide un dicton antic, *„Duo cum idem faciunt, non est idem"* (cînd doi fac acelaşi lucru, încă nu înseamnă că fac la fel).

• Analizînd vina Preşedintelui, eseul lui S. Damian porneşte de la disecţia societăţii româneşti, efectuată de H.R.-Patapievici în volumul *Politice*. • Strategia dedublării adoptată de şeful statului român se regăseşte pe toate treptele de exercitare a autorităţii. • Se foloseşte un limbaj pentru afară (diplomaţia europeană) şi un altul pentru înăuntru (perpetuarea rigidităţii vechiului regim, cu unele mici rectificări). • Planul conspirativ de a conserva un bastion izolat de comunism. • De la centrul suprem, mai mult ocult, semiclandestin, spre celelalte structuri de comandă. • Dincolo de impasul economic şi politic, Preşedintele a greşit grav pe plan moral. • Tactica ascunderii adevărului exprimă esenţa retrogradă a regimului Iliescu. Ea e determinată de: a) doctrina de conducere a treburilor ţării, marcată de duplicitate, b) dorinţa de a acoperi păcatul originar al răsturnării din decembrie 1989, înecată, fără necesitate obiectivă, în sînge şi asasinate, c) refuzul de a accepta dezbaterea critică a erorilor comise. • Cum s-a născut un fanatism fără baza teoretică a comunismului, fără un obiect de fixaţie. • Uzurparea puterii şi consecinţele ei pentru un tip aparte de cult al personalităţii. •

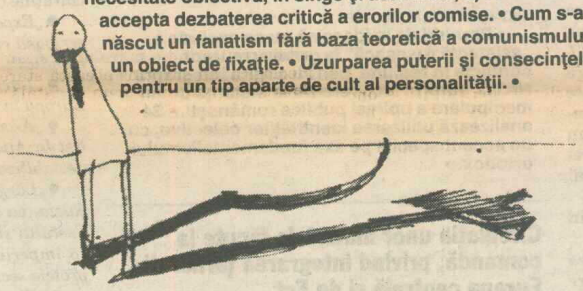

Cu îngăduinţa cititorului aş vrea să scot în vileag o serie de momente de simultaneitate a noastră în opinii, fără să ocolesc spre final şi cîteva rezerve şi nepotriviri existente. Ca analist politic în ultima sa carte, de factură militantă directă, H.-R. Patapievici nu întreprinde o cercetare sistematică, prin care să acopere meticulos şi ramificaţii adiacente, sprijinit pe clasificări cu pretenţii ştiinţifice. Premeditat, el adoptă aici o formulă de rechizitoriu exploziv, vehement, drastic, folosind doar un număr restrîns de foraje prin care nimereşte tocmai segmente nevralgice, concludente în sens larg pentru întreg. În acest fel se justifică, susţin, impresia pe care o degajă textul de suită de revelaţii, de profeţie sumbră, întărită şi de tonul adesea patetic incriminatoriu. Insist asupra capitolelor din carte consacrate situaţiei politice imediate, unde aprecierea (nu ferită uneori de accente retorice) decurge, cum am remarcat, din incizii (favorizînd rapida atingere a esenţei) şi nu din cuprinderea detaliată.

H.-R. Patapievici vede limpede unde este originea răului, surclasînd tone de speculaţii pe tema enunţată, de la cele mai vulgare pînă la cele mai fanteziste. Această temă, abordată frontal în *Politice*, este natura regimului de după 1989 în România. Se desprinde nedisimulată ipoteza că, în ultimă instanţă, cheia de dezlegare a ecuaţiei generale a ţării poate fi găsită în biografia unui singur personaj. Chipul contemporan al României a fost modelat abil, şiret, cu precădere ipocrit, de stăruinţa tenace, pe întinse porţiuni nevăzută la suprafaţă, semiclandestină am zice, depusă de un ins în realitate prea puţin providenţial (cum e desemnat abuziv de partizanii săi), un ins propulsat foarte sus, pînă în funcţia supremă, funcţia de Preşedinte. Prevăd că fraza poate stîrni rumoare, voi fi, de bună seamă, asaltat de un noian de întrebări, ca de pildă: **de unde înclinaţia spre o personalizare a Puterii? care este în acest caz, raportată la postura unui ales legal, reprezentant al electoratului, semnificaţia noţiunii de semiclandestinitate? de ce se atribuie unui diriguitor, agreat de majoritate, intenţii malefice?** Se vor ivi şi alte nedumeriri iscate, presupun, şi de simptomatica absenţă – în contrast cu sumedenia de improvizaţii şi digresiuni confecţionate de amatori – a unor interpretări serioase, lucide, neinhibate, concentrate asupra relaţiei de stranie şi maladivă dependenţă creată între naţiune şi exponentul ei postdecembrist.

O ţintă mişcătoare

Temerar, nedomolit, incitat de miopia altora, îndepărtînd orice bănuială de antipatie sau ură individuală, H.-R. Patapievici spune lucrurilor pe nume, alcătuieşte o neiertătoare demonstraţie prin care o persoană, beneficiind de aura unui Tată salvator, se încarcă dintr-odată de o vină maximă, copleşitoare. *„Dintr-o dată"* nu e poate cuvîntul fericit fiindcă nu e o surpriză. S-a vorbit mult în articole din gazete, în discursuri, în referate despre incompetenţă, uzurpare, acaparare ilegitimă a prerogativelor, cînd a fost caracterizată ascensiunea lui Ion Iliescu. Mi se pare însă că ţinta mişcătoare, care scăpa înţelegerii riguroase, n-a fost atinsă pînă acum atît de nimicitor ca în *Politice*. Verdictul la H.-R. Patapievici sună grav, la obiect, inaugurînd un soi de act de acuzare solemn şi necruţător:... *„mai cred că figura centrală a acestei politici este într-adevăr Ion Iliescu, actualul preşedinte al României şi al doilea în ordine, după Nicolae Ceauşescu. Destinul României postdecembriste este, după părerea mea, o problemă de psihologie specială a lui Ion Iliescu. Aproape tot ce s-a întîmplat la noi după Decembrie 1989 poartă amprenta indelibilă a lui Ion Iliescu."* Nespus de clar este exprimat adevărul definitoriu al epocii, cu acelaşi laconism, în formulări parcă aidoma, şi în alte pagini ale volumului: *„În primul rînd, şi în mod esenţial, regimul postdecembrist este un regim Iliescu. Toate, dar absolut toate evenimentele majore postdecembriste sînt legate de dorinţele, reacţiile, intrigile sau convulsiile sale"*. Şi apoi iarăşi ca o dîră roşie: *„România anului 1994 nu este, cum se crede o ţară blocată în dificultăţi obiective, este o ţară blocată de veleităţile de putere şi de control absolut ale unui om căruia psihologia îi joacă continuu feste. Boala României nu este tranziţia, este regimul Iliescu"*. Filipica lui H.-R. Patapievici conţine o evaluare impecabilă a faptelor. Încerc să dezvolt aici raţionamentul obiectiv şi dur din *Politice*, restrîngîndu-mă la cîteva secţiuni, (în special la episodul intitulat „Regimul Iliescu: un portret", publicat mai întîi în revista „22" şi care a stîrnit, ne aducem aminte scandalul cu căpitanul Soare), permiţîndu-mi să aduc unele completări, transpunere şi a unor păreri emise de mine, printre altele în eseul *Scufiţa roşie nu mai merge în pădure*. Risipa de spaţiu rezervat unui unic aspect se justifică, nădăjduiesc, prin factura determinantă a subiectului (vina Preşedintelui). De aci, de la el a pornit catastrofa, nimic nu se poate pricepe din tabloul difuz al ţării în tumult fără deslușirea în prim plan a personajului oarecum şters, dar derutant care a jucat pe scenă un rol covîrşitor.

Pe scurt, ghinionul României a fost că, în clipele de răscruce ale istoriei sale foarte recente, la cîrmă nu s-a aflat un Havel, un Antal, nici chiar un Gyula Horn – acesta un convertit sincer, dispus să se separe neambiguu de trecut –, ci, vai, nimeni altcineva decît un activist crescut în schemele de reflecţie leniniste, iremediabil ataşat de idealurile Revoluţiei, incapabil să recepţioneze (poate doar cu mare întîrziere şi limitat) mutaţiile civilizaţiei moderne. Împins de circumstanţe într-o poziţie de protagonist atothotărîtor în derularea evenimentelor, el a decis dezinvolt itinerariul unui popor, preferînd să-l sacrifice în folosul aspiraţiilor sale secrete. A optat mereu pentru soluţiile inverse, în contratimp, neproductive, avînd în plus, din păcate, mijloacele să le poată impune. Fiind înzestrat cu o nemaipomenită dibăcie, a profitat la maximum de un concurs de împrejurări şi a anihilat factori care îi erau flagrant nefavorabili. Pentru această întoarcere a destinului, o pacoste naţională de proporţii uriaşe, s-a lăsat aclamat ca un Triumphator, acceptînd treptat reeditarea, cu amendamente inerente, a cultului dezmăţat încurajat de predecesor.

GABRIEL ANDREESCU

Conflictele: o strategie rusească? III

(continuare din numărul trecut)

Cele două cazuri pe care am promis (în numărul trecut) să le comentez privesc activitatea MAE, instituţia care face politica externă a României şi are obligaţia să traducă principiile generale ale interesului naţional, aşa cum este el definit de către parlament şi guvern, în tactici curente. Un prim fapt interesant: existenţa unor divergenţe în MAE, legate de promovarea principalelor strategii de politică externă a României, legate de problematica integrării. Am mai amintit în revista *„22"* de un interviu al lui Dumitru Ceauşu înaintea începerii negocierilor cu Ungaria, în prima parte a acestui an, interviu extrem de pozitiv, care oferea o şansă încheierii rapide a unui tratat de bază. Imediat după interviu au apărut reacţii negative şi decisive pentru evoluţia negocierilor, MAE revenind la o poziţie intransigentă în aceeaşi perioadă. România a ratat semnarea altui tratat de importantă valoare strategică, cel cu Ucraina.

Ceva mai tîrziu, MAE a negociat tratatul cu Federaţia Rusă, nu mai puţin important pentru România. Tratatul nu s-a încheiat, dar de această dată – pentru prima dată! – Ministerul Afacerilor Externe Român şi Preşedinţia erau de acord cu textul propus. Ambii şi-au exprimat regretul privind nesemnarea tratatului. Interesant că în acel moment „patrulaterul roşu" şi-a refăcut unitatea, şi numai teama de reacţiile Opoziţiei a împiedicat îmbrăţişarea lui de către partea română.

Aşa cum s-a mai scris în *„22"*, avînd în vedere opoziţia Rusiei la lărgirea NATO, termenii propuşi pentru forma finală a tratatului de bază dintre România şi Federaţia Rusă impuneau o negociere atentă. România nu poate accepta, **oricît am aduce argumente privind necesitatea semnării tratatului dintre cele două ţări**, includerea unor obligaţii care pun piedici obiectivului său primordial în materie de relaţii externe. Respectau principiul acesta termenii tratatului negociat cu Evgheni Primakov?

Să reproducem aliniatul 3 al articolului 2 din proiectul de tratat:

*„În cazul apariţiei unor situaţii care, **după părerea uneia dintre părţile contractante** creează o ameninţare la adresa păcii şi securităţii internaţionale **sau lezează interesele sale de securitate, ele vor intra imediat în contact** cu scopul de a proceda la un schimb de păreri cu privire la acţiunile potrivite care ar putea fi întreprinse pentru diminuarea tensiunii şi soluţionarea unor asemenea situaţii"* (subl. n.).

Articole care prevăd colaborarea între ţări, în cazuri care ameninţă securitatea şi pacea lumii vom găsi şi în alte tratate. Iată, spre exemplu art. 6 al Tratatului între România şi RFG privind cooperarea prietenoasă şi parteneriatul în Europa: *„În cazul apariţiei unei situaţii care, după părerea uneia din părţile contractante, reprezintă o ameninţare la adresa păcii sau o încălcare a păcii sau poate genera o situaţie internaţională periculoasă, cele două părţi contractante vor coopera în cadrul procedurilor CSCE şi ale ONU. Ele vor intra imediat în contact şi se vor strădui să-şi armonizeze poziţiile şi să se pună de acord asupra unor măsuri de natură să ducă la ameliorarea acestei situaţii sau la soluţionarea ei"*. Dar să vedem şi un tratat între alte două ţări, cum ar fi Tratatul dintre RFG şi Polonia cu privire la buna vecinătate, prietenie şi cooperare (art. 7): *„Dacă apare o situaţie în care, după opinia oricăreia din părţile contractante, există o ameninţare sau violare la adresa păcii sau poate duce la complicaţii internaţionale periculoase, cele două părţi contractante se vor contacta imediat şi se vor strădui să-şi coordoneze poziţiile şi să convină cu privire la măsurile corespunzătoare pentru a înbunătăţi sau rezolva situaţia"*.

Mă opresc la aceste exemple. Se poate observa că diferenţa dintre textele care apar în tratatele dintre România şi RFG, respectiv, Polonia şi RFG şi cel propus pentru tratatul dintre România şi Federaţia Rusă este introducerea referirii la *„situaţii care, după părerea uneia dintre Părţile Contractante,... lezează interesele sale de securitate"*. În ciuda stilului precaut în care s-a strecurat intervenţia, această schimbare este fundamentală. Tipul acesta de prevederi îşi are originea în tratate multilaterale cum ar fi Carta ONU (preocupată să stabilească măsuri colective *„pentru prevenirea şi îndepărtarea ameninţărilor la pace"* – Art. 1 al.1). Ele sînt reluate în tratate bilaterale pentru a demonstra, şi ele, interesul Părţilor pentru securitatea internaţională. Asta explică de ce stilul şi obiectivul articolelor considerate diferă prea puţin de la un caz la altul. Iată însă că „adaosul" apărut în proiectul de tratat dintre România şi Federaţia Rusă introduce, în chestiunea securităţii, o dimensiune naţională. **Aliniatul precedent creează o relaţie preferenţială între România şi Federaţia Rusă, în raport cu terţe state sau instituţii, privind discutarea şi cooperarea în materie de securitate.** Este posibil, oare, ca experţii MAE român să nu realizeze diferenţa „perversă" dintre articolul 3, aliniatul 2 şi standardul invocat? Brusca solidarizare între PDSR, PUNR, PRM, PSM, care au căzut de acord să sprijine formularea de mai sus, într-o perioadă cînd între ei se manifestau mai ales divergenţe nu oferă, de asemenea, motive de suspiciune? Iată întrebări care, atunci cînd sînt ridicate, trebuie judecate avînd în gînd probabila presiune care se face asupra instituţiilor cheie din România, pentru a se supune politicii Kremlinului.

Din episoadele trecute

• Pornind de la ideea că nu se exclude o „asistenţă rusească" la generarea unor conflicte în regiune, pentru a frîna integrarea NATO, autorul face referire la instanţe de manipulare a opiniei publice româneşti. • Se analizează utilizarea identităţilor colective, cu un accent special pe axa fundamentalismului ortodox. •

Circulaţia unor materiale făcute la comandă, privind integrarea ţărilor din Europa centrală şi de Est

Al doilea exemplu mi se pare şi mai flagrant. Cu cîtva timp în urmă (3–4 luni) diplomaţi din MAE au făcut să circule un nou tip de studii pe tema lărgirii NATO. Două astfel de texte au ajuns şi la Centrul de Studii Internaţionale: *„Study on NATO Enlargement: Destabilizing Europe"* (elaborat de British American Security Information Council & The Centre for European Security and Disarmament) şi *„NATO Expansion and the Danger of a Second Cold War"* (CATO Institute). Pe scurt, cele două lucrări, apărute sub egida unor institute americane, criticau aspru lărgirea NATO, aşa cum fusese ea concepută şi argumentată într-un document fundamental, studiul din 1995, pregătit de Consiliul Alianţei. Dar nu critica lărgirii NATO, ca atare, are de ce să ne impresioneze, ci felul în care aceasta era făcută: reluînd toate clişeele clasicizate ale propagandei ruseşti, folosind o demonstraţie de o perversitate neobişnuită. Foarte interesantă pentru un analist atent era punerea în pagină a acestor studii. Lista capitolelor lucrării apărute sub egida BASIC & CESD era ea însăşi un semnal asupra ideilor promovate în studiu. Iată-le:

- „Ambiguitate priculoasă";
- „Cît de mult va costa lărgirea NATO?" (cu un subcapitol: „Care sînt ameninţările la adresa Europei?");
- „Lărgirea NATO şi discuţiile privind securitatea europeană" (cu un subcapitol: „Lărgirea şi Rusia: momirea ursului");
- „Privind orbeşte la superioritatea militară a NATO";
- „Implicaţiile militare şi de apărare ale lărgirii NATO";
- „Cum să se facă lărgirea?";

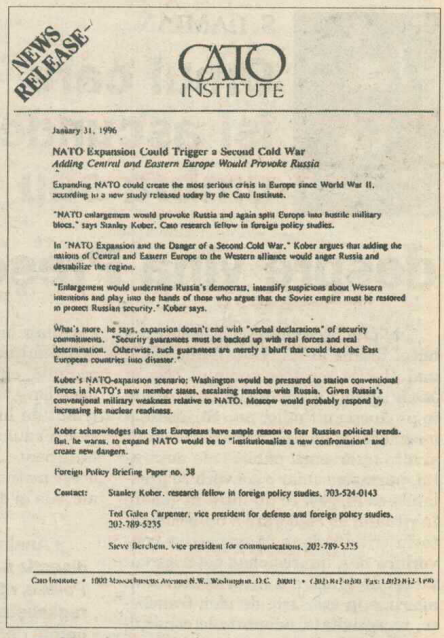

NEWS RELEASE

CATO INSTITUTE

January 31, 1996

NATO Expansion Could Trigger a Second Cold War
Adding Central and Eastern Europe Would Provoke Russia

Expanding NATO could create the most serious crisis in Europe since World War II, according to a new study released today by the Cato Institute.

"NATO enlargement would provoke Russia and again split Europe into hostile military blocs," says Stanley Kober, Cato research fellow in foreign policy studies.

In "NATO Expansion and the Danger of a Second Cold War," Kober argues that adding the nations of Central and Eastern Europe to the Western alliance would anger Russia and destabilize the region.

"Enlargement would undermine Russia's democrats, intensify suspicions about Western intentions and play into the hands of those who argue that the Soviet empire must be restored to protect Russian security," Kober says.

What's more, he says, expansion doesn't end with "verbal declarations" of security commitments. "Security guarantees must be backed up with real forces and real determination. Otherwise, such guarantees are merely a bluff that could lead the East European countries into disaster."

Kober's NATO-expansion scenario: Washington would be pressured to station conventional forces in NATO's new member states, escalating tensions with Russia. Given Russia's conventional military weakness relative to NATO, Moscow would probably respond by increasing its nuclear readiness.

Kober acknowledges that East Europeans have ample reason to fear Russian political trends. But, he warns, to expand NATO would be to "institutionalize a new confrontation" and create new dangers.

Foreign Policy Briefing Paper no. 38

Contact: Stanley Kober, research fellow in foreign policy studies, 703-524-0143

Ted Galen Carpenter, vice president for defense and foreign policy studies, 202-789-5235

Steve Bertchem, vice president for communications, 202-789-5235

Cato Institute • 1000 Massachusetts Avenue N.W., Washington, D.C. 20001 • (202) 842-0200 Fax: (202) 842-3490

- „Necesitatea unor criterii clare pentru noii membri".

Nu o să dau concluziile „cercetării", pentru că ele sînt practic identice cu cele ale studiului elaborat sub egida CATO Institute. Iar, în acest al doilea caz, autorul are grijă să ni le pună în faţă, pe o pagină „promoţională", pentru a deveni cît mai vizibile şi pentru a speria cît mai mult. Următoarele teze sînt binecunoscute de către toţi cei care au urmărit declaraţiile (i.e., ameninţările) ruseşti din ultimii ani:

- *„Expansiunea NATO ar putea să creeze cea mai serioasă criză europeană de după al doilea război mondial"*;
- *„Lărgirea NATO provoacă Rusia şi împarte Europa în două blocuri militare ostile"*;
- *„Asocierea ţărilor din Europa Centrală şi de Est la Alianţa occidentală ar înfuria Rusia şi ar destabiliza regiunea"*;
- *„Lărgirea NATO îi va sabota pe democraţii din Rusia, va intensifica suspiciunile privind intenţiile Vestului şi va veni în ajutorul celor care consideră că imperiul sovietic trebuie reinstaurat, pentru a proteja securitatea Rusiei"*;
- *„Washingtonul ar putea fi pus în situaţia de a plasa forţe convenţionale în teritoriile noilor state membre, escaladînd tensiunea cu Rusia. Avînd în vedere slăbiciunea Rusiei în domeniul armelor convenţionale în raport cu NATO, Moscova va răspunde, probabil, prin ameliorarea reacţiei nucleare"*;
- *„Lărgirea NATO ar putea instituţionaliza o nouă confruntare şi ar putea crea noi pericole"*.

Argumentaţia din studiile amintite arăta atît de şubredă, reluarea clişeelor ruseşti era atît de frapantă iar punerea în pagină, atît de spectaculoasă, încît am fost convins că am în faţă ceva necurat. La puţin timp, am putut face investigaţiile mele şi relativ rapid, am primit şi răspunsul: studiile care-mi fuseseră prezentate drept demantelînd concepţia NATO erau texte plătite, făcute la cerere de către misterioşi solicitanţi. Aceştia puneau la dispoziţie, o dată cu tema, şi concluziile pe care autorii urmau să le demonstreze. (BASIC & CESD prezentaseră, de altfel, în paralel, un studiu privind lărgirea NATO, susţinînd teze contrare.)

Această metodă de intoxicare a mediilor occidentale este clasică. Uniunea Sovietică plătea altă dată mari sume de bani pentru a plasa opinii slujind interesele ei şi folosea numeroşi agenţi de influenţă pentru a le susţine. Se pare, iată, că metoda trăieşte şi acum. Aproape inerentă, tentaţia unor instituţii occidentale create *ad hoc*, de a profita de asemenea surse financiare generoase! Mai puţin de aşteptat este, în schimb, ca la cinci ani de la răsturnarea regimului comunist, oameni din MAE român să răspîndească materiale prefabricate, contrare obiectivelor de politică externă ale societăţii româneşti.

Mi se pare atunci firească întrebarea: **este oare politica conflictelor, atît de sistematică în România ultimilor 6 ani, o strategie rusească?**

VIRGIL NEMOIANU

Un triumf istoriografic şi „imaginea României"

Keith Hitchins, *The Romanians, 1774–1866* (*Românii, 1774–1866*), Clarendon Press, Oxford, 1996, 337 pagini

Îmi vine greu să-l iau în serios, ca intelectual român, pe acela care nu cunoaşte numele şi opera lui Keith Hitchins. Într-adevăr, răbdător şi temeinic, istoricul de la Universitatea din Illinois construieşte un veritabil şi durabil monument al culturii române. Cu toate meritele incontestabile ale volumului lui Vlad Georgescu (despre care eu unul am scris pe larg la vremea sa), sîntem nevoiţi să admitem că istoria lui Hitchins, aşa cum se constituie ea, reprezintă (de la istoria lui C.C. Giurescu încoace, adică de peste 50 de ani) realizarea cea mai valoroasă în materie de sinteză istorică românească. Istoricii din România ultimelor decenii au înregistrat succese pe care nu vreau să le trec cu vederea: ele au fost însă, în covîrşitoarea lor majoritate, concentrate pe studiul de amănunt sau de secţiune, pe acumularea cantitativă. Ştiu bine că nume ca David Prodan, Andrei Pippidi, I.D. Suciu, Alexandru Zub, Radu Popa şi destule altele încă vor rămîne înscrise alături de cele de seamă ale istoriografiei româneşti. De asemenea, nu ignor nici o secundă faptul că breasla istorică în ansamblu a fost supusă la cazne diavoleşti (profesional vorbind, dar uneori, vai, chiar şi – literalmente – fizic!) din partea cenzorilor şi îndrumătorilor comunişti, în care neputinţa eunucului se împletea armonios cu cruzimea netotului. Cînd tragem însă o linie de bilanţ, vedem că opera lui Keith Hitchins este cea care izbuteşe, la finele acestor decenii, să sintetizeze şi să construiască o imagine plauzibilă şi coerentă a acestei istorii atît de pline de surprize şi de întortocheri. Nu este cazul să repet cele spuse cu ocazia discutării unui volum anterior al acestei istorii româneşti. Într-adevăr, cel de faţă (Keith Hitchins, ***The Romanians 1774–1866***) îl precede în timp pe cel apărut anul trecut şi dedicat perioadei monarhice (1866–1947). Adică nu vreau să mai înşirui lista impresionantă a scrierilor lui Hitchins, nici să mai încerc o dată o schiţă de portret, care, sigur, rămîne şi azi la fel de interesantă uman pe cît este de impresionantă profesional, nici nu vreau să subliniez cît de impunătoare este includerea unei astfel de cărţi în cataloagele unor edituri de talia celor oxoniene.

Imaginea României

Dar, înainte de a spune o vorbă sau două despre carte, îmi voi îngădui o mică digresiune privind „imaginea României", subiect care, am constatat cu ocazia unei scurte vizite recente, revine chinuitor de obsesiv la românii din toate stările societăţii. Sigur, preocuparea e întru totul justificată. Într-un univers tot mai dominat de proiecţii rezumative, de impresii şi prejudecăţi, de discursuri substitutive, de mimeze simplificatoare, românii apar (şi asta nu de ieri şi de alaltăieri, ci de mai bine de o sută sau două de ani) drept disfuncţionali, bizari, nişte marginali lipsiţi de interesul marginalităţii. Or, tocmai pentru că ne îndreptăm tot mai iute spre o lume a imaginarului construit şi a comunicărilor reductive, condiţia aceasta stîrneşte pe drept cuvînt îngrijorare şi nervozitate. Nenorocirea vine din altă parte. Cei mai mulţi intelectuali români (nici nu mai vorbesc de autorităţi!) văd această reparaţie imagistică

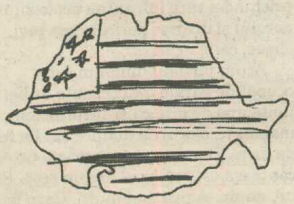

în două feluri, aşezate la două extreme. Prima este discursul encomiastic, autolaudativ, pompos (să nu spun pompieresc) şi găunos, cealaltă este apărarea stridentă, defensiva plină de reacţii mînioase, furia adversarială, resentimentul simplist al milei de sine, mania persecuţiei. Cele două sînt simetric opuse şi, bineînţeles, tocmai din această cauză, înrudite. Or, prin această poziţionare se pierde tocmai ce e mai important, miezul unei auto-proiectări judicioase sau eficiente: construcţia calmă, serioasă, sigură de sine.

(O înregistram – această atitudine din urmă – cu enormă şi emoţionată plăcere mai acum cîteva săptămîni, în chipul şi în ochii bătrînului învăţat Alexandru Ciorănescu, pe care aveam onoarea şi bucuria de a-l întîlni pentru întîia oară: înfăţişarea nobil-senină a omului aşezat în sine însuşi, care nu are nevoie să gesticuleze, avînd o calmă încredere în sine, dezinvoltura celui care ştie cine este. Alt prost şi străvechi obicei în cultura română: idolatrizările post-mortem ale celor care în timpul vieţii aveau parte mai cu seamă de suspiciune sau ostilitate. Dimpotrivă, în privinţa asta, aş merge aici pe mîna lui Talleyrand care spunea odată că: *„Nimic nu este mai nearistocratic decît incredulitatea"*. Ciorănescu este, să zic aşa, „Coposu al meu", al meseriei mele.)

O imagine, conchid, nu se înalţă din stridenţe şi din proteste reactive, ci dimpotrivă, din iniţiative, din afirmări clare, din truda serioasă, din abundenţele voioşiei creative, precum şi, da, dintr-un soi de sănătos egoism care (prin însumări) înalţă pe neaşteptate din sine o imagine comună care reproduce fidel o realitate.

Moment de robustă autoconstrucţie

Dacă cele spuse de mine par niţel vagi şi abstracte, apoi tocmai opera profesorului Keith Hitchins este cea care le poate ilustra cum nu se poate mai bine: atît în formă, cît şi în conţinutul ei. Într-adevăr, volumul aici recenzat, mai mult decît cel dedicat perioadei 1866–1947, are drept subiect un moment de robustă şi tenace autoconstrucţie sau autoreconstrucţie a românilor, de la pacea de la Kuciuk-Kainargi pînă la admiterea deplină a românilor în Europa, prin instaurarea dinastiei de Hohenzollern-Sigmaringen. Capitole dedicate principatelor dunărene alternează cu capitole dedicate românilor transcarpatini. (Am avut impresia, superficială poate, că basarabenii şi istoria lor au ieşit niţel scurtaţi în această naraţiune istorică.) Informaţiile economice sînt selectate pregnant şi elocvent în precizia lor. Observ o bogăţie mai mare de portrete, ca şi o invidiabilă putinţă de a relata inteligibil desfăşurările istorice (revolta lui Tudor Vladimirescu sau evenimentele de la 1848) pe care, de fapt, n-o bănuiam la Hitchins. Cum era de aşteptat, unul din punctele forte ale lui Hitchins este captarea „dezbaterii intelectuale", admirabil redată pentru secţiunea istorică 1866–1947: bunăoară, liberalismul capitalist al lui George Bariţiu e excelent rezumat (pp. 216–217), după cum mecanismele religioase locale (idei şi acţiune) sînt captate cu liniştită exactitate. Mi-ar fi plăcut mai mult spaţiu pentru Ionică Tăutu şi pentru tovarăşii săi de idei; nici pe Herder nu l-am văzut amintit deloc, spre surpriza mea. În schimb, aş lăuda cu entuziasm modul admirabil (şi, pe cîte îmi dau seama, original în latura sa comparatistă) în care se indică analogia între Şcoala Ardeleană şi focarul rîmnican de cultură şi de luminare, aproximativ sincronic. În fond, o astfel de paralelă n-ar trebui să ne surprindă prea mult; ea este emblematică, întregul volum bizuindu-se pe un continuu joc dialectic al analogiilor dintre cele două mari ramuri ale românităţii, pe-atunci în stare de separaţie.

Cu aceasta ajung şi la **forma** imaginii despre care vorbeam mai sus. Dacă există, într-adevăr, cîteva pasaje din carte ce mi se par prea generale şi abstracte (nu încetez cu mici critici, după cum se vede), pe ansamblu descopăr tocmai o scriitură care reflectă şi construieşte: reflectă mai conştient ceea ce se făcea prin încercare-şi-eroare de către români la finele secolului 18 şi începutul secolului 19, (re)construieşte un proces, pe cît de dificil, pe atît de dezordonat, dar pînă la urmă eficient. Aici văd eu şi rădăcina învăţăturii pentru publicul de azi: „cestiunea naţională" se rezolvă cu bine printr-o continuă raportare la contexte şi contraforturi european-mondiale, deloc bine, în schimb, prin replieri încăpăţînate spre interior şi neîncrederea în lumea mare din afară sau încercarea (categoric zadarnică, de altfel) de a o elimina. Acesta e mesajul subiacent al scrierii lui Keith Hitchins. Mai explicit spus: rar volum în care jocul abil sau pătimaş al elitelor locale să fie atît de bine prezentat ca utilizator al pîrghiilor internaţionale (cu motivaţiile lor nu mai puţin egoist-interesate, de altfel).

Chestiunea „continuităţii" demografice în teritoriul actual al României, de la colonizarea latină şi pînă în zilele noastre (mai ales în zona transilvană) e atinsă în treacăt în acest volum, atunci cînd se discută opera şi teoriile lui Samuil Micu. Spune Hitchins sec şi reţinut: *„Afirmaţia lui Micu că, după evacuarea aureliană, a rămas în Dacia o populaţie romanizată constituie încă şi în ziua de azi subiect de dispută, dar în acumulare crescîndă, dovezile, mai ales cele arheologice, susţin teza lui Micu"* (p. 210). Ei bine, pentru mine unul o frază ca aceasta, liniştit aruncată în treacăt de cineva de talia lui Hitchins, contează mai mult decît o mie de proclamaţii sforăitoare, de drapele fîlfîind în jurul gărilor, de statui mutate prosteşte de colo-colo: retorică pe cît de infantil-ostentativă, pe atît de potrivnică intereselor reale ale comunităţii de la Dunăre şi Carpaţi.

Ştiu că **Fundaţia Culturală Română**, de una singură, cu mijloace destul de limitate, reuşeşte să facă ceea ce nu ştiu cîte alte foruri din România (mi-e jenă să le mai înşirui: le ştiu şi eu, le ştiu şi cititorii şi cititoarele) ar fi făcut: l-a încoronat cu un premiu pe Keith Hitchins. Cel mai tare m-ar bucura, totuşi, să văd o traducere cît mai promptă şi mai competentă a acestor două cărţi la îndemîna specialiştilor şi a intelectualilor, dacă nu de alta, atunci măcar aşa, ca pildă de ce se poate face pe lumea asta prin efort individual.

Bethesda MD, iunie 1996

CHRISTOPH BERTRAM
Europa în balanţă
(126 pag., 5.000 lei)
Prima carte-sinteză care apare în România pe temele azi fierbinţi NATO şi Uniunea Europeană. Autorul, specialist de notorietate în securitate euro-atlantică, face o pledoarie pentru extindere NATO şi UE. Prefaţat de un cuvînt pentru cititorul român, studiul este introdus de Lawrence Eagleburger, fostul secretar de stat al SUA.

În curs de apariţie la CLAVIS

Cei care doresc să rezerve aceste volume de acum şi sînt dispuşi să trimită suma necesară, beneficiază de o reducere a costului volumelor după cum urmează: Gabriel Andreescu, ***România versus România***, 4000 lei; Christoph Bertram, ***Europa în Balanţă***, 3000 lei. Contul editurii CLAVIS: nr. 402302096427 Bankcoop, Filiala „Piaţa Romană". Expedierea prin poştă se va face cu rambursarea cheltuielilor poştale.

O dată cu trimiterea banilor în cont, doritorii sînt rugaţi să expedieze la redacţia revistei *„22"*, pe numele d-nei Alina Corbu, şef departament financiar, chitanţa respectivă şi adresa pentru expediţia cărţilor.

GABRIEL ANDREESCU
România versus România,
(224 pag., 6.000 lei).
Antologie de texte apărute în revista *„22"* începînd cu ianuarie 1990, pe problemele minorităţilor, cazul Antonescu, integrarea României în structurile europene, fundamente naţionale, avînd ca autori nume precum Andrei Cornea, Sorin Antohi, H.-R. Patapievici, Emil Hurezeanu, Mihai Dim. Sturdza, Larry Watts, Mihnea Berindei, Doina Cornea, Szasz Ianos, William Totok, Nicolae Gheorghe ş.a.

ALIANŢA CIVICĂ va contesta candidatura lui Ion Iliescu

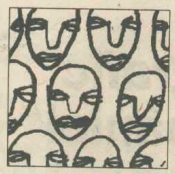

După întîlnirea de sîmbătă, 24 august 1996, a Comitetului Director al ALIANŢEI CIVICE s-a decis ca preşedinta AC pentru următoarele 6 luni să fie ANA BLANDIANA. S-a luat totodată hotărîrea ca să fie contestată candidatura la preşedinţie a lui Ion Iliescu după anunţul său la BEC, aşadar, probabil, după data de 6 septembrie. Candidatura lui Ion Iliescu va fi contestată personal de fiecare membru al conducerii executive a ALIANŢEI CIVICE (Ana Blandiana, Petre Mihai Băcanu, Valerian Stan, Romulus Rusan, Traian Orban, Ion Caramitru, Nicolae Prelipceanu, Gh. Ceauşescu). Avocatul procesului va fi juristul Lucian Mihai, membru al Asociaţiei „21 Decembrie".

ALIANŢA CIVICĂ se va implica, de asemenea, în procesul de alegere a candidaţilor CDR pentru Parlament. Potrivit grilei stabilite, dosarul fiecărui candidat urmează să cuprindă: un Curriculum Vitae, o declaraţie de avere, cazier judiciar, o declaraţie de acceptare a Punctului 8 al **Proclamaţiei de la Timişoara** (prin care, deci, declară că nu a fost membru sau informator al Securităţii ori nomenclaturist PCR). Oferta politică la ce comisie intenţionează să lucreze, o acceptare explicită a punctului 15 din **Contractul cu România** (dacă este om de afaceri să fie controlat de o comisie obiectivă), demisia „în alb", o declaraţie de fidelitate faţă de CDR şi partid (astfel încît, în cadrul viitoarei sesiuni parlamentare, să nu mai migreze de la un partid la altul), o referinţă de la filiala de partid sau de la grupul parlamentar (dacă a mai fost parlamentar).

Potrivit sondajelor IMAS şi IRSOP, ponderea ALIANŢEI CIVICE i-ar fi permis să aibă 40–50 de locuri în viitorul Parlament pe listele CDR. Dar ALIANŢA CIVICĂ nu va cere pe listele CDR pentru Parlament decît cîteva locuri pentru cei care au muncit în aceşti ani în cadrul Convenţiei şi al ALIANŢEI CIVICE (**Contractul cu România, reforma clasei politice**). Printre cei propuşi pentru Parlament de ALIANŢA CIVICĂ: Nicolae Noica, Valerian Stan, Constantin Turianu, Traian Orban, Ştefan Rădulescu-Zoner. **(G.A.)**

Ami français,
Vous arrivez en Roumanie, vous rechercez à Bucarest un endroit convivial, calme et sympathique pour vos repas d'affaires ou tout simplement pour passer un agréable moment. Une cuisine raffinée et traditionnelle vous sera proposée par notre Chef cuisinier

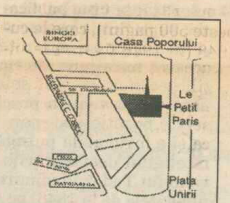

Le Petit Paris
Restaurant Gastronomique Français
4648 Calea GEORGE GEORGESCU, Sector 4 - BUCURESTI
Tel. (19.401) 614.40.78

Prieteni români,
Am fi foarte onoraţi de a vă primi în restaurantul nostru, „Le Petit Paris" (fostul restaurant Bumbeşti), unde puteţi savura în egală masură bucătăria franceză şi cea românească

Alvin Toffler
ECO-SPASM
SPASMUL ECONOMIC
RAPORT despre ECO-SPASM
antet

ANTET
Cartea care te citeşte

FILOSOFIE
Analize şi interpretări

SPASMUL ECONOMIC
-O analiză percutantă a crizei economice actuale.
-O carte utilă candidaţilor la facultăţile cu profil economic şi întreprinzătorilor.
-Informaţia înseamnă putere, citiţi "Eco-spasm" pentru a fi mai puternici, mai adaptaţi.

FILOSOFIE
-FILOSOFIE - *analize şi interpretări* singura carte care vă garantează succesul la examene.
-Textele din manualul de clasa a XII -a comentate de cei mai mari filosofi români.
-Lăsaţi filosofii să vorbească despre filosofi.

Miron Costin nr.9a sect.1 Bucureşti. Tel 6175332

DAN PERJOVSCHI

O baltă, un loc viran şi-un munte de gunoi

De şase ani locuiesc în Rahova. Nu e aşa rău precum sună. Dar nici bine. De şase ani în faţa blocului existau un loc viran, o baltă şi un munte de gunoi. Locul viran făcea parte din moştenirea grea, balta era din ICAB opere complete iar muntele se născuse prin contribuţia entuziastă a întregului cartier.

Au dispărut toate trei.

Locul viran

Nu avea nici o explicaţie. Prea mic pentru un alt bloc, prea mult de muncă pentru un părculeţ. A adăpostit diverse resturi de utilaje ruginite, coşmelii de tablă, încercări de crîşme etc. Sărăcie mare. A fost folositor doar pentru cetele de prichindei care înfruntau acolo zilnic, noroiul şi diverse pericole gen ţevi, sîrme, cauciucuri...

Acum tărîmul nimănui este ocupat de garaje. Mici căsuţe de beton lipite una de alta ca şi surorile lor mai mari, blocurile dimprejur. La fel de urîte. Dar nu asta contează. Ce contează este că locul are un scop. Şi un stăpîn. Adică mai mulţi. Care fac curat, betonează, mătură, amplasează gărduleţe...

Balta

Se pare că o ţeavă; undeva dedesubt curge. Dintotdeauna. Prima dată apare o baltă. Pe urmă balta se transformă într-un mic lac, din lac curge un rîuleţ, apar vegetaţia şi insectele aferente şi decorul e gata. Gata pentru apariţia echipei de intervenţii. Unul sapă, trei se uită. După două săptămîni de şantier, apa se retrage lăsînd în urmă un peisaj lunar. Gropi, şanţuri, gropi. După alte două săptămîni apare o baltă. Ciclul se repetă la nesfîrşit. Cu variaţiuni: iarna lacul îngheaţă, copiii patinează, gheaţa se sparge, copiii se udă, ţipete, părinţi, palme; toamna balta se umple de borcane şi tot felul de resturi, copiii se udă, părinţi, palme, ţipete ; vara sînt muşte, copiii se udă, *„Iar te-ai murdărit Vasile!"* Zbang! Două perechi de palme unsuroase, că tata tocmai îşi repară taxiul, ţipete etc. O singură dată am văzut pe cineva mulţumit de situaţie. Îşi parcase omul maşina drept în mijlocul bălţii şi şi-o spăla de zor. Cu apa noastră de băut.

Nu ştiu cînd au venit. Intervenţiile. Balta nu numai că a dispărut dar locul este acum betonat şi gropile astupate.

Gunoiul

Un munte. La început era un loc din locul viran. Cu vagi urme ale unei vagi intenţii de construcţie. Pe urmă a apărut un scaun rupt. Apoi un sac plin cu ceva. Dintr-o dată s-a înălţat o movilă. Caroserii de maşini, pietriş, tot felul de „ce nu ne mai trebuie". Muntele era gata. Constructorii erau anonimi. Noi toţi, dar noaptea. Să nu (ne) vedem cine. Mai aveam ruşine, pe urmă n-am mai avut. La lumina zilei, pe rînd, care cu sacoşica, care cu roaba, un cartier întreg aruncîndu-şi zoaiele. Şi bineînţeles înjurînd primarul, Opoziţia şi moşierii.

Un excavator şi o basculantă. Cîteva ore de muncă. Şi gata. Acum este curat.

Orice asemănare între faptele de mai sus şi promisiunile noilor primari nu este deloc întîmplătoare.

un radio actual
FM 94,2 MHz
RADIO TOTAL
Tel: 637.37.90; 637.56.45

TALK-SHOW-uri LIVE
În fiecare zi, de luni până vineri, puteţi audia la Radio Total, între orele 22,00–24,00:
Marţi: **Câinele de pază – CORNEL NISTORESCU**
Miercuri: **Punct şi virgulă – CARMEN BENDOVSKI**
Joi: **Fiţi întreprinzători – ADRIAN DUMITRIU**
Vineri: **Taxiul de noapte – N.C. MUNTEANU**

IMPORTANT

Publicăm lista librăriilor din ţară în care găsiţi în fiecare săptămînă revista „22"

- **Arad** – *C&M Anticariat*, Str. Lucian Blaga nr. 2–4, tel. 057/21.77.49
- **Bacău** – *Librăria Humanitas*, Str. N. Bălcescu nr. 12, tel. 034/14.60.42
- **Braşov** – *Bibliopola* (în incinta Agenţiei Teatrale), Str. Republicii nr. 4, tel. 068/14.41.38
- **Bucureşti** – *Librăria Sadoveanu*, Bd. Magheru nr. 6, tel. 211.29.65; *Librăria Humanitas (Librăria din fundul curţii)*, Calea Victoriei nr. 120; *Librăria Humanitas Kretzulescu*, tel. 613.50.35
- **Constanţa** – *Librăria Sophia*, Str. Dragoş-Vodă (în dreptul Prefecturii), tel 041/61.50.77
- **Iaşi** – *Librăria Humanitas*, Piaţa Unirii nr.6, tel. 032/21.55.68
- **Piatra-Neamţ** – *Librăria Humanitas* (în incinta Galeriilor de Artă „Lascăr Vorel"), Str. Ştefan cel Mare, tel. 033/21.20.15
- **Sibiu** – *Librăria Humanitas*, N. Bălcescu nr. 16, tel. 069/21.14.34
- **Timişoara** – *Librăria Humanitas*, Str. Mercy nr. 1, tel. 056/13.31.80
- **Tîrgu-Mureş** – *Librăria Humanitas-Palas*, Piaţa Trandafirilor nr. 57, tel. 065/16.78.63
- **Turnu-Severin** – *Librăria Humanitas*, Str. Crişan nr. 25 (Casa Tineretului), tel. 052/32.69.31

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

Delictul de lectură

IONUŢ COSTEA, ISTVÁN KIRÁLY, DORU RADOSAV, **Fond secret. Fond „S" Special. Contribuţii la istoria fondurilor secrete de bibliotecă din România**, editura Dacia, 363 pagini, 5850 lei.

„Uvrajuri prohibarisite"

Mi-aduc aminte că, pe la începutul anilor '80, într-un elan (tipic) de erudiţie subversivă, Dan Clucer a prezentat la colocviile de critică ale revistei *Transilvania* din Sibiu o comunicare despre **Index librorum prohibitorum** la români. Un fel de istorie sincopată a cărţii interzise în Europa şi România, luînd-o de pe la Inchiziţie ca să ajungă la notiţele cu scriitori fugiţi din ţară, emise de Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste spre a mai „purifica" puţin rafturile de duşmani. De atunci mi-a rămas în cap această formulă cu aromă de vechime, e-adevărat, dar dură precum caznele din bătrînele beciuri mucegăite: „uvrajuri prohibarisite".

Indexuri prohibitive, liste negre de autori şi titluri există de cînd Tiparul. Semne politico-religioase ale vremii, ele dau seama de mentalităţi („noua istorie" se dă-n vînt după ele), de cerere cît şi de ofertă, arată cît de subtilă (sau grosolană) e mintea cenzorilor, ian cronologia secretizărilor şi liberalizărilor succesive ale lecturii reproduce, fireşte, la scară redusă, marea istorie.

S-a umplut demult o bibliotecă respectabilă pe tema delictului de lectură. Nici nu ştii ce temă să rememorezi mai degrabă: auto-da-fe-urile? Hrănirea anarhiei direct proporţional cu – exact – prohibirea lucrărilor anarhice? (fascinaţia fructului oprit şi eterna mişcare de bumerang a cenzurilor dintotdeauna şi de tot felul). Sau, poate, catalogarea şi glosarea cărţilor din ungiul viciilor, fie fizice, fie spirituale? Ori să exaltăm, mai degrabă, bibliotecile marilor şi micilor tirani (ai politicii sau ai culturii), invariabil pline cu tot ce e mai bun, mai adevărat şi mai la zi, ca şi cu tot ce e strict interzis muritorilor de rînd? De n-ar strînge EI, oare nu s-ar rătăci totul? Acum vreo 15 ani, pe un coridor de la Biblioteca Centrală de Stat din Bucureşti, am auzit cum dispar de la „Noutăţi" toate titlurile cu cîntec venite din străinătate: care la colonelul X, care-i bibliofil, care la Vasile Nicolescu acasă, pe lista de secrete la Arhivele Statului, de unde le dezgroapă numai Cine Trebuie, care „la fondul de cadouri pentru Tovarăşa" ş.a.m.d. *„Şi încă tot e bine"*, mi-a şoptit o bibliotecară; *„să vii să-ţi arăt o chitanţă de prin 1950, unde bibliotecarul (*vorba vine*) de la regiune cerea decontarea (*c/valorii*) a nu ştiu cîţi litri de benzină cu care arsese cărţile de la un conac din Banat..."*

Un studiu de caz

Evoluţia formelor de „prohibarisire" a lecturii în România comunistă merită un studiu serios, exhaustiv, deopotrivă expozitiv (statistic) şi sintetic. Deocamdată, Ionuţ Costea, István Király şi Doru Radosav ne oferă un studiu de caz, şi anume: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga" din Cluj.

Sigur, nu sînt de aşteptat surprize şocante, oricine ştie cît de cît prin ce am trecut îşi dă seama de specificul etapelor – de la cărţile folosite în anii '50 *„la pîrlitul porcilor"* (cum am văzut acum două săptămîni, scriind despre distrugerea bibliotecii lui Ion Pillat de la Miorcani), pînă la listele cu... cititorii de la Sala III a Bibliotecii Academiei din anii '80, trecînd prin dezgheţul de la 1965-1971 şi noile criterii de după *„defecţiunea Pacepa"*, cu toate consecinţele.

Cele patru secţiuni ale cărţii (I. Király, **Secretul şi ipostazele lui în socialism**, D. Radosav, **Constituirea Fondului „S". Repere cronologice şi metodologice**, I. Costea, **Fondurile secrete de bibliotecă şi contextul lor politico-social**, D. Radosav, **Fondul „S" după decembrie 1989**) reliefează pe 170 de pagini caracteristicile în timp ale subiectului. Ele sînt urmate de aproximativ două sute de pagini de Anexe documentare de tot interesul (decrete, instrucţiuni cu circuit intern, liste de cărţi şi autori de trecut la „speciale"), fie că-i vorba de sutele de titluri „nedifuzabile" în 1949 sau prohibirea *Absenţilor* lui Buzura, de solicitarea „epurării" lui Hruşciov din biblioteci, sau de nr. 12 din 1984 al revistei *Amfiteatru*.

Deşi filosofat excesiv (obositor şi steril în fond, inclusiv prin grilă heidegeriană!), studiul lui István Király are meritul de a teoretiza secretomania epocii Ceauşescu (v. Decretul din 6 mai 1969, Legea 2-3/1971, faimoasa Lege 23, dar şi Decretul 408/dec. 1985, nepublicat nici măcar în **Buletinul Oficial**). *„Spionomania, viziunile nebuloase şi paroxistice ale comploturilor plănuite cu sîrguinţă neobosită a întregului univers împotriva ţării şi a poporului, nu sînt altceva decît modul firesc în care însuşi secretizantul priveşte lumea. El, care instituie secrete, vede în orice opoziţie secrete posibile şi ameninţătoare, exprimînd şi apărîndu-se totodată instinctiv de acea trăsătură categorială a secretului de a fi autofag"*. Faptul că n-am fost deloc inovatori în materie nu ne încălzeşte cîtuşi de puţin (o să apară la Nemira o antropologie a spionului şi secretului de stat; să vedeţi acolo tradiţie universală a Tainei, ceea ce, repet, nu micşorează nicidecum statura secretomaniei comuniste, reflex instinctiv al deformaţiei sale congenitale: conspirativitatea maladivă).

Mult mai eficient segmentat, studiul lui D. Radosav pleacă de la Decretul regal din 2 mai 1945, ajunge la discursul lui Dej din 14 nov. 1946, la Congresul al II-lea al Uniunii Sindicatelor de Artişti, Scriitori şi Ziarişti din 14 oct. 1947, la **Lista publicaţiilor interzise** din 1948 (peste 500 pagini), care le cumula pe cele din 1945-1948 (în 1946 figurau la index două mii de titluri iar în 1948 – opt mii), apoi la îndemnuri la tăvălug de genul articolului semnat de Leonte Răutu în **Lupta de clasă** nr. 4/1949: *„Împotriva cosmopolitismului şi obiectivismului burghez în ştiinţele sociale"*, pentru a etala *„operaţia de dezinfectare a cuvîntului tipărit"* nu doar la ce era de aşteptat (legionarism, sionism, şovinism, religie, europenitate, capitalism etc.) dar şi la continua autoexpurgare de partid din circulaţia liberă a cărţii: rînd pe rînd dispar din circuitul public bibliotecăresc tipăriturile lui Iosif Chişinevschi, Miron Constantinescu, Mihail Roller, apologiile Kominformului (Silviu Brucan, Vladimir Colin etc.), ca să nu mai spunem de Stalin, apoi Hruşciov etc. În 1955 trec în fondurile secrete scrierile şi cuvîntările publicate în 1946, 1950, 1952 ale lui Gh. Gh. Dej, Chivu Stoica & Co., iar Instrucţiunile din 22 febr. 1957 ale Ministerului Culturii stabilesc ca toate colecţiile de ziare şi reviste să fie *„la liber"* în biblioteci numai pentru **ultimii doi ani**: însăşi imaginea eternului prezent din 1984-ul visat de Ministerul orwellian al Gîndirii!

De perioada 1965-1989 se ocupă – bine pliat de subiect, substanţial şi atent la nuanţe – Ionuţ Costea. Semnificativ, dezîncorsetarea de la 1964 vizează cu precădere latura tehnică (v. circulara din 8 iunie 1964 a Direcţiei presei şi tipăriturilor prin care publicaţiile „tehnico-ştiinţifice" trec de la fondul special la circulaţia liberă). În 1968 se cere *„executarea discretă"* a acţiunii de *„eliminare din fondurile bibliotecii a lucrărilor personale ale lui N.S.-Hruşciov şi lucrările care elogiază persoana acestuia"*, după cum, tot atunci, alături de indexarea publicaţiilor *„cu caracter duşmănos, fascist, antidemocratic, anticomunist, ostil ţării"* **reapar** L. Pătrăşcanu, Foriş şi ceilalţi, o dată cu reabilitările din aprilie 1968, iar la prohibit intră cele obscene şi cele *„provenite din import"*. Transilvania, biserica greco-catolică, tot ce însemna cartografie *„pe stil vechi"*, mişcare de dreapta, Basarabia şi altele – oscilează pe mai departe între fondul **documentar**, cel **special** şi cel **secret** (distincţiile sînt explicate aici).

În fine, interesantă e relatarea cazului Gustav Gündisch (p.134) – eşantion de supraveghere a cetăţenilor străini rătăciţi prin bibliotecile ceauşismului, tot aşa cum e instructiv să afli că, din 802 volume predate în 1973 Arhivelor clujene de BCU *„Lucian Blaga"*, în 1991 s-au întors... cu 57 mai puţine!

Şi încă un lucru: *„aparatul confidenţial de bibliotecari* – notează I. Király – *nu a fost doar un factor de execuţie mecanică, ci şi-a asumat un rol activ, iniţiator chiar, în scoaterea secretă a publicaţiilor din circulaţie"*. Bibliotecarul, se spunea în Instrucţiunile de pe-atunci, *„poate refuza oricînd o carte unui cititor cînd i se pare că această carte nu corespunde spiritului nou democrat, cerînd apoi lămuriri de la forurile ce se vor stabili"*.

Fiorii Anexelor

Cînd parcurgi listele de circuit intern cu *„publicaţiile nedifuzabile"* precum cea din 1949 reprodusă aici, te gîndeşti, pe de o parte, la jalnicul ridicol al PCR-ului care-i trece la beznă pe Marx, Plehanov, Roza Luxemburg şi Anatole France (p.189), iar pe de alta la cîte milioane de cărţi au fost arse voluntar în sobele a zeci de mii de familii. Tăcute, modeste şi incredibile astăzi, aceste şiruri de titluri interzise defilează trist, stîrnindu-ţi tot felul de gînduri şi reacţii neaşteptate.

Cum să-ţi explici, de pildă, interzicerea unei cărţi precum ***Conjunctivita granuloasă***, de dr. I. Glăvan, dacă nu ştii că printre cauzele maladiei în Europa autorul trecuse şi „năvălirea evreilor"? De ce, la 1 mai 1948, între cei 27 de autori străini absolut interzişi, de la Giuseppe Bottai la Troţki, figurează şi Churchill? De ce în 1949 Blaga era interzis numai cu ***Pietre pentru templul meu, Artă şi valoare, Cultură şi cunoştinţă, Fapta, Geneza metaforei şi sensul culturii***? Şi ce căuta pe listă bietul volumaş I.L. Caragiale, ***Notiţe şi fragmente literare***, BPT 1924 (am verificat: nu are nici măcar vreo prefaţă „duşmănoasă", ca în cazurile altor clasici)? Tot acolo, e hazliu să le vezi pe Agatha Christie ***(Crima din trenul albastru şi Cărţile pe masă)*** şi Sanda Marin ***(Mîncări din porumb)*** şi stupefiant să nu vezi nici un titlu din Cioran şi Noica, în vreme ce Eliade figurează cu toată opera. În sfîrşit, de ce s-o fi cerut retragerea de pe piaţă a „tuturor ediţiilor în toate editurile" cu ***Povestea vorbei*** de Anton Pann?

Alte mirări: la 1956 trec „la S" nu doar cuvîntările lui Dej cuprinse într-un volum din 1952, dar şi o culegere de articole ***Despre patriotismul sovietic***, traduse de Mihnea Gheorghiu şi V. Blok, ca şi ***În numele vieţii***, de Dan Deşliu (1950). Broşura lui Gh. Gh. Dej ***Puternica forţă ideologică a cuvîntului stalinist*** din 1952 nu e scoasă din circuit în 1956, dar este eliminată în 1957, cînd sînt prohibite, între multe altele, ***Cu privire la activitatea antidemocratică a unor slujitori ai bisericii catolice*** de Nestor Ignat (1949) şi ***Marea forţă a previziunii staliniste***, de Leonte Răutu (1952).

La 1969 deja era lipsă de germanişti în Cluj, de vreme ce într-un referat se cereau cadre de specialitate *„pentru verificarea fondului rămas de la fostul Institut German din Sibiu (fondul Gamilscheg)"*. La 1982, viforoasa afacere cu Mişcarea Transcendentală trimite la „S" nouă broşuri despre yoga, dar şi ***Relaxarea*** lui Arcadie Percek, editura Ceres 1981! La 1983 ne holbăm în faţa epurării a trei titluri de Domnica Gîrneaţă ***(Pe drum de seară, Inel, inel de aur şi Izvorul de apă vie)!!!*** Că printre interzisele de la 1988 figurează ***Confesiunile unui opioman englez*** de Th. Quincey sau Werner Sollner cu ***Piramida lupilor*** e de înţeles, dar cine poate dezlega misterul prohibarisirii cărţilor despre bridge semnate de C. Neamţu (1982), Dan Nicolescu (1971) şi Mircea Pretor (1970), toate la edituri bucureştene?

Cel mai – cum să-i spun – atractiv material din Anexe (aproape operă pur literară) este nota informativă din 1961 asupra *„controlului efectuat în bibliotecile de învăţămînt superior din oraşul Cluj"*, dovadă elocventă (şi pasionantă de-a dreptul) a jocului de-a interdicţia/posibilitatea, cînd stricteţea celei dintîi se loveşte de infinitatea de accidente ale celei din urmă.

În sfîrşit, trei contexte ce recompun toată istoria cu pricina:

La 1948: *„În acţiunea ei criminală de a menţine cu orice preţ poporul în ignoranţă şi obscurantism, reacţiunea a folosit toate mijloacelee care puteau să o ajute la aceasta. Ea încerca să propage otrava ideologiei imperialiste în toate straturile sociale..."* etc. **La 1962**: *„Toate aceste exemple ne obligă să observăm că există încă multă autoliniştire la o serie de tovarăşi din bibliotecă (...) aşa se explică de ce apar în cutii operele considerate greşite ale lui Stalin şi altele"*. **Şi la 1986**: *„Subsemnaţii, am luat la cunoştinţă asupra prevederilor Decretului 408/1985 şi ale Ordinului MEI 6274/24.III.1986 cu privire la apărarea secretului de stat şi de serviciu şi norme referitoare la relaţiile cu cetăţenii străini"*.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

MACEDONIA peste trei vămi

I

Posteritatea lui Tito

Distanța de la București la Ohrid este egală cu distanța București–Oradea, dar istoria, asociată cu geografia și slaba dezvoltare a infrastructurii regionale, îl blagoslovesc pe călător cu un drum lung și obositor. Pe hartă, se vede că Macedonia este așezată la Sud-Vestul muntos al Bulgariei, și cu mașina drumul din Bulgaria în Macedonia se face în cîteva ore. Cu trenul, însă, călătorul are nevoie de un lung ocol, prin Serbia. Abia acum se vorbește despre proiectul unei căi ferate directe între Bulgaria și Macedonia, care cine știe cînd va exista în realitate.

Deși Bulgaria nu a făcut (precum Grecia) obstrucție recunoașterii Macedoniei ca stat independent (dupa declararea sa la 8 septembrie 1991), relațiile dintre cele două țări sînt destul de reci. Poate tocmai din cauză că limba macedoneană este un dialect al bulgarei și au avut o lungă porțiune de istorie comună în timpul Imperiului Otoman. Din 1918, actuala republică Macedonia a aparținut Serbiei, o porțiune mult mai mică a provinciei inițiale rămînînd în Bulgaria, iar alta în Grecia. Bulgaria a fost (în ultimii ani ai războiului) aliata Germaniei, iar în acel timp actuala Macedonie era una din provinciile sale. După război, regăsim Macedonia în Federația iugoslavă. Ca și în fosta provincie românească Basarabia, actuala Republică Moldova, unde s-a bătut monedă pe tema românilor fasciști, cu tot arsenalul, mereu împrospătat, al propagandei staliniste, decenii la rînd s-a vorbit în Republica Federală Iugoslavă Macedonia despre fasciștii bulgari, care au cotropit-o în anii războiului. Plăcuțe slăvesc și azi eliberarea în stilul binecunoscut fostului 23 August românesc. După război s-a creat și o variantă mecedoneană (cu cîteva diferențe de litere) a alfabetului chirilic bulgar, iar scriitorii au început să scrie în această limbă și utilizează acest alfabet. Republica Federală Macedonia este creația postbelică a lui Tito (cea mai mică din Federație, cca. 2 milioane de locuitori). Probabil aceasta explică popularitatea liderului iugoslav chiar și azi în această micuță țară.

„Posteritatea" lui Tito este diferită în fostele republici iugoslave: în Slovenia, de pildă, cea mai echilibrată economic dintre ele, și cu șanse de intrare în NATO, Tito este deja uitat. În Serbia portretele lui Tito au dispărut, dar sîrbii își amintesc de el și de persecuția sîngeroasă a sîrbilor de către croați în anii războiului cu ranchiună. Tito a fost croat și sîrbii consideră că ei, în cadrul Federației, au fost persecutați. În schimb, în Macedonia am avut surpriza să văd portretul lui Tito în mai 1996 tronînd atît în hala unei mari fabrici, cît și în micuța sală a consiliului ei de administrație. Pînă acum cîteva luni, numele unuia dintre marile bulevarde din Skopje (chiar cel unde a avut loc, acum peste o jumătate de an, atentatul contra președintelui Macedoniei) purta numele lui Tito.

Un atentat misterios și uitat

Atentatul de la 3 octombrie 1995 din Skopje cînd o bombă a explodat în mașina președintelui Macedoniei, Kiro Gligorov (funcția de șef al statului fiind încredințată interimar lui Stojan Andov) a prilejuit înrăutățirea relațiilor dintre Macedonia și Bulgaria. În virtutea tradiționalei suspiciunii reciproce, Bulgaria a fost acuzată că l-ar fi pus la cale. După protestul oficialităților bulgare, nu au urmat nici scuze (după cîte știu), dar nici probe din partea oficialității macedonene care să susțină acuzația. La distanță de luni de zile de la atentat, unii jurnaliști bulgari presupuneau că el putea fi pus la cale de structuri mafiotice supranaționale, cu rădăcini pînă în Rusia, active și în Bulgaria, interesate să obțină controlul economiilor. Am avut ocazia, la 26 mai, să-l întîlnesc pe viceprim-ministrul Macedoniei, Liube Trapeski, venit la seminarul organizat de Banca Mondială la Ohrid. Una dintre întrebările pe care i le-am pus se referea la autorii atentatului. Viceprim-ministrul a spus că nu se știe nimic despre ei, însă starea sănătății președintelui a fost între timp restabilită, chiar dacă în urma atentatului a pierdut un ochi. Viceprim-ministrul Macedoniei a promis, din proprie inițiativă, „să rezolve" și problema vizei, nu se știe de ce, necesară, între Macedonia și România, de vreme ce nu este pentru Polonia ori Republica Cehă. Viza se dă la graniță, în tren, și pînă cînd am scos invitația cu sigla Băncii Mondiale, am putut constata ostilitatea echipei de control față de pașaportul românesc, prost cotat deseori în străinătate din cauza (iarăși ajungem aici) proastei imagini a României în lume.

Alegerile (nu voi obosi să repet) ne dau peste două luni șansa de a contribui esențial la schimbarea acestei imagini, prin ocazia unui nou start, care, de data aceasta ar putea fi nefalsificat, precum s-a întîmplat în decembrie 1989. Alegerile sînt momentul cînd, automat, atenția mass mediei, a cercurilor politice internaționale, financiare etc. se fixează (scurt) asupra unei țări. Schimbarea echipei Iliescu poate fi semnalul că cei aproape 7 ani n-au trecut în zadar și România, realizînd prima oară, după o jumătate de secol, alternanța politică, s-a angajat decis pe drumul democrației și economiei de piață.

Dar despre urgența schimbării echipei Iliescu (și nu lipsesc semnele că ea se va produce, în ciuda uriașei diversiuni îndreptată chiar în această săptămînă împotriva contracandidatului său cu cele mai multe șanse, Emil Constantinescu) vom mai avea prilejul să scriem. Să ne întoarcem, de aceea, la Macedonia.

Europa de Sud și inexactitatea informației

De la București pînă la Skopje informațiile despre lunga călătorie sînt lacunare și inexacte. De la București ești invitat să-ți alegi varianta de drum: prin Serbia (prin Timișoara) sau prin Bulgaria. Cînd ajungi la Sofia înțelegi că Serbia este inclusă și în această variantă. Și informația despre orele la care ajungi și pleci diferă, iar pentru un biet călător ea poate avea consecințe dramatice. Cum în Skopje trenul ajunge cu peste două ore mai tîrziu decît ți s-a spus, cel ce vrea să fie în seara respectivă la Ohrid, nu mai are la dispoziție autobuzul respectiv, a cărui ultimă cursă este la ora 18. Dacă n-ai cumva prieteni în Skopje îți rămîn două varante la fel de scumpe: taxiul sau hotelul. De acum ești străin, vînat ca sa scoți din buzunar fie dolari, fie mărci. Simți adică dintr-o dată, pe pielea ta, „atenția" de care se bucură occidentalul în regiunea noastră. Faptul ca tu îți iei leafa în lei nu privește pe nimeni.

ABONAMENTE CU MARE REDUCERE LA REDACȚIA „22"

Deși am fost nevoiți să creștem prețul revistei, pentru cei care se abonează **direct la redacția „22"** prețul abonamentelor rămîne neschimbat.

PE TRIMESTRU

reducere 40% cu ridicare de la redacție numai 5.500 lei!

reducere 34% cu expediere prin poștă numai 6.000 lei!

SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război:

reducere 57% cu ridicare de la redacție numai 4.000 lei!

reducere 50% cu expediere prin poștă numai 4.500 lei!

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București*.

Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, București*, cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTÉS

Adevărul literar și artistic nr. 333

- Un document prezentat de **Stelian Tănase**: Demascările – o invenție românească
- **Sanda Tătărescu** – „Resping eroismul prin procură"
- **Costică Brădățan** – Despre „rezistența prin cultură", despre **Kant**, despre moarte și aurolaci (II)
- **Costache Olăreanu**: Stafia lui Făt-Frumos
- **Alexandru George**: La o plimbare
- **Ioan Es. Pop**: Casa
- **Felicia Antip**: Umorul – otravă sau antidot?
- **Magda Mihăilescu**: Frumuseți furate

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU **(redactor-șef)**; RODICA PALADE **(redactor-șef adjunct)**; ANDREI CORNEA **(publicist comentator)**; OANA ARMEANU **(șef secție social)**; IOANA IERONIM **(șef secție cultură, externe)**; MARIAN CHIRIAC **(politic)**; IULIAN ANGHEL **(politic, social)**; DAN PERJOVSCHI **(grafician)**; ALEXANDRU CIRIP **(secretar tehnic de redacție)**; RADU DOBÂNDĂ, LUCIAN PIUCĂ, LAURA TOMA **(corectori)**; MIRCEA IONESCU **(șef serviciu difuzare)**; CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETREA **(difuzare)**; MIHAELA CUCU **(publicitate)**; ALINA CORBU **(contabil-șef)**; DOINA GIUHAT **(casierie)**; ADRIANA BOBEICĂ **(secretariat)**; IULIAN STOIAN, CRISTESCU LIDIA **(procesare text, abonamente)**; CONSTANTIN VĂDUVA (fotoreporter). **Responsabil de număr:** MARIAN CHIRIAC

Rubrici permanente: TIA ȘERBĂNESCU, N.C. MUNTEANU, EMIL HUREZEANU, RADU CĂLIN CRISTEA, CRISTIAN PREDA **(comentariu politic)**, ILIE ȘERBĂNESCU **(comentariu economic)**, H.-R. PATAPIEVICI **(eseu)**, CEZAR BALTAG, **(istoria religiilor)**, DAN C. MIHĂILESCU **(cronică literară)**, MAGDA CÂRNECI, ERWIN KESSLER **(cronică plastică)**, DIANA TURCONI **(reportaj, anchete)**.

Corespondenți: IOAN MUȘLEA **(Cluj)**, DANIEL VIGHI **(Timișoara)**, DINU MIHAIL **(Chișinău)**, ION MIRON DAMIAN **(Paris)**, ADRIAN NICULESCU **(Milano)**.

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ȘORA, VIRGIL NEMOIANU, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED.
Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76;
Fax 311.22.08, 614.17.76 e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761